

Sverige i Afghanistan

En analys av relationen mellan den svenska afghanistaninsatsen och svensk säkerhetspolitik under åren 2000 till 2010.

Kandidatuppsats 15 hp.
Statsvetenskap 61-90
Författare: Patrik Pettersson
Handledare: Terence Fell

Sammanfattning

Denna studie ämnade undersöka relationen mellan den svenska insatsen i Afghanistan och Svensk säkerhetspolitik mellan åren 2000 och 2010. Frågorna som ställdes kretsade kring vilka konsekvenser insatsen har för svensk säkerhetspolitik, om vilken orsaksriktning relationen mellan de två fenomenen kan tänkas ha och dess inverkan på svensk nationell säkerhet. Teoretiskt utgick studien främst från professor Nils Andréns strukturmodell över säkerhetspolitikens mål och medel. Metodologiskt studerades ett antal texter. Dels mediematerial i form av tidningsartiklar som analyserades för att strukturera och kronologiskt kartlägga den svenska Afghanistaninsatsens utveckling under det gångna decenniet. Vidare analyserades innehållet i ett antal försvarspropositioner för att klarlägga utvecklingen av den svenska säkerhetspolitiken under samma tid. Innehållet i dessa sorterades genom att tillämpa Andréns modell. Slutligen studerades de två fenomenen för att söka finna på vilket sätt de interagerade. Slutsatserna av arbetet pekar på att den svenska politiken förändrats i riktning mot att i större utsträckning söka försvara Sverige utanför Sverige. Samt att insatsen i Afghanistan började som en solidaritetshandling men gradvis motiverades med mer säkerhetspolitiska argument. Vidare pekade studien på att förändringen i svensk säkerhetspolitik snarare påverkat utvecklingen i Afghanistan än det omvända.

Nyckelord: **Säkerhetspolitik, Afghanistan, Försvarspolitik, Isaf**

Innehåll

Kapitel 1: Säkerhetspolitiskt paradigmskifte.....	5
Från totala och kalla krig till kriget mot terrorismen	5
Sverige, ISAF och Afghanistan	6
Syfte.....	7
Frågeställningar	8
Avgränsning.....	8
Kapitel: 2 Säkerhetspolitisk analys	9
Direkt säkerhetspolitik	10
Utåtriktad säkerhetspolitik.....	10
Inåtriktad säkerhetspolitik	11
Total säkerhetspolitik.....	11
Säkerhetspolitikens mål och medel	12
Mål.....	13
Utåtriktade mål	13
Inåtriktade mål	14
Medel	15
Utåtriktade medel	15
Inåtriktade medel.....	16
Svensk Säkerhetspolitik i förändring	17
Kapitel tre: Metod	19
Urval och material	19
Analys och tolkning	20
Kapitel fyra: Sverige i Afghanistan 2001-2010	22
Den initiala insatsen 2001-2003.....	22

Statsvetenskap 61-90

Sverige förstärker 2004	23
De första förlusterna 2005-2006	24
Ytterligare förstärkningar 2007-2008	26
Våldet eskalerar 2009-2010	27
Delslutsats – den svenska insatsen i Afghanistan	30
Kapitel fem: Svensk säkerhetspolitik 2001-2010	32
Utåtriktade mål	32
Det nya försvaret	32
Vårt framtida försvar	33
Ett användbart försvar	34
Utåtriktade medel	35
Det nya försvaret	35
Det nya försvaret	35
Ett användbart försvar	36
Inåtriktade mål	37
Det nya försvaret	37
Vårt framtida försvar	38
Ett användbart försvar	39
Inåtriktade medel	40
Det nya försvaret	40
Vårt framtida försvar	40
Ett användbart försvar	41
Kapitel sex: Slutsatser	42
Sverige i Afghanistan 2000-2010	42
Diskussion och förslag till vidare forskning	46
Referenser	48

Kapitel 1: Säkerhetspolitiskt paradigmskifte

Från totala och kalla krig till kriget mot terrorismen

1900-talet var och kommer att bli ihågkommet som ett konfliktfyllt århundrade, i de större sammanhangen. Världens stormakter och dess allierade utkämpade under dess första halva två världskrig med förluster på nästan 50 miljoner liv. Först ställdes det Ryska tsarriket mot det tyska kejsardömet (1914-1918), sedan Sovjetunionen mot Nazityskland (1939, 1941-1945). Under den sista halvan av 1900-talet stod Warszawapakten i en latent konflikt med Nato med ett överhängande hot från kärnvapen (Andrén 2002 s 8). Det var ett århundrade av supermaktskonflikter och hot mot världsfreden. I augusti 1991 föll Sovjetunionen samman. Tiden därefter är på det stora hela att betrakta som en övergångsperiod: mellankrigstid eller mellankonfliktstid (Agrell 2005 s. 6). Mellankonfliktstid i bemärkelsen att kalla kriget trots sin rubricering som krig även kan ses som den längsta fredsperioden i Europas historia om än en hotfylld sådan (Andrén 2002 s 8). Under denna period har vi sätt hur konflikter i världen till i större utsträckning gått ifrån konflikter mellan stater till konflikter inom stater med andra aktörer än bara stater inblandade. För Svensk del innebar slutet av kalla kriget att behovet av ett territoriellt försvar minskade och behovet att omstrukturera den Svenska säkerhetspolitiska strategin blev mer angeläget (Åkerström 2008 s 13-14).

Händelserna den 11 september 2001 betraktas av många som ytterligare en vändpunkt i det globala säkerhetspolitiska spelet. Mellan 08.14 och 10.03 morgonen den 11 september kapades och störtades fyra passagerarplan på olika platser i USA av icke-amerikanska terrorister. Två flygplan störtade in i World Trade Center (WTC) i New York, ett in i Pentagon (Agrell 2005 s. 36), och ett sista plan störtade på ett fält utanför Shanksville, Pennsylvania. USAs President George W Bush talade redan samma dag som attackerna utfördes om ”2000-talets första krig”. Genom att tala om attackerna som ett militärt angrepp kunde USA legitimera en ändring i sin utrikespolitik. Att påstå att USA nu var i ett krig mot terror gav Bushadministrationen möjlighet att dels skapa en opinion hemma för det som komma skulle, och dels skapa en möjlighet att legitimera sina handlingar för världssamfundet. Enligt FN är krig i de allra flesta fall förbjudet, med några få undantag. Ett sådant undantag

Statsvetenskap 61-90

innebär att säkerhetsrådet kan besluta om militära insatser för att återställa och bevara fred och säkerhet. Ett sådant beslut kan emellertid inte fattas omgående. Tidsaspekten i denna beslutsprocess leder oss in på ett annat undantag för bruket av militärt våld. Detta undantag innebär att en stat även äger rätt att försvara sig initialt mot ett väpnat angrepp. Däri ligger således vikten av att från Amerikansk sida understryka att man utsatts för en krigshandling och inte ett brott. Säkerhetsrådet accepterade den amerikanska linjen och antog följaktligen två resolutioner (Jervas m.fl. 2003 s. 116): res. 1368, 12 september 2001 (Internet: 1) och res. 1373, 28 september 2001 (Internet: 2), som tillät ett Amerikanskt försvarsangrepp med militära medel mot Afghanistan (som ansågs härbärgera al-Qaida vilka redan på ett tidigt stadium pekats ut som skyldiga för 11 septemberattentaten). Även stora delar av den övriga världen såg detta som ett legitimt synsätt. Nato valde att se attackerna som ett väpnat angrepp och åberopa artikel 5, om kollektivt självförsvar för första gången sedan Natos bildande. Även EU, Ryssland och Kina var snabba på att förmedla sitt stöd till USA:s linje. Bushadministrationen hade således lyckats bygga upp ett stort internationellt stöd, en ”koalition mot terrorism” såväl som en utbredd acceptans för sina planer på en väpnad insats i Afghanistan (Jervas m.fl. 2003 s 117).

Ett Amerikanskt försök att förmå talibanregimen i Afghanistan att lämna ut Usama bin Ladin och andra medlemmar av al-Qaida gjordes. Där talibanregimen föreslog förhandlingar men dessa förkastades av USA då man menade att kravet på utlämnande var oförhandlingsbart. Den 7 oktober 2001 anföll USA med Storbritanniens stöd de första målen i Afghanistan, kriget mot terrorismen hade startat (Jervas m.fl. 2003 s. 18-19).

Sverige, ISAF och Afghanistan

Den 20 december överlämnade den Socialdemokratiska regeringen en proposition om Svenskt deltagande i en multinationell fredsstyrka under Förenta Nationerna (FN) i Afghanistan till riksdagen. Påpekas bör dock att styrkan skulle bestå av högst 45 man i en underrättelseenhet i högst 6 månader, (Prop. 2001/02:60) En styrka som skulle komma att öka under det kommande decenniet. Det första beslutet i frågan om svensk närvaro fattades av riksdagen den 18 januari 2002 (Protokoll 2001/02:54). I enlighet med riksdagens beslut har Sverige haft militär personal i Afghanistan sedan tidigt 2002, som en del av den internationella ISAF-styrkan under FN:s mandat. Till en början bestod ISAF:s uppdrag av att stödja säkerheten runt

Statsvetenskap 61-90

Afghanistans huvudstad Kabul. I slutet av mars 2003 förändrades mandatet från FN till att innefatta hela Afghanistan. (Internet: 3) I och med detta utökades även ISAF:s uppgifter till att för det första innefatta avvärjandet och demobilisering av väpnade grupper i Afghanistan, för det andra assistera i uppbyggnaden av afghansk polis och militär och för det tredje att bekämpa olaglig droghandel. Sedan hösten 2003 leds ISAF av Nato som sedan dess successivt ökat sin närvaro i Afghanistan vilken idag uppgår till runt 140 000 soldater och administrativ personal från 46 länder (varav 18 inte är Natomedlemmar). De svenska soldaterna som nu uppgår till ca 500 soldater leder ett PRT (Provincial Reconstruction Team) i Mazar-e-Sharif i norra Afghanistan. Ett PRT har som uppgift att bidra till säkerhet och stabilitet i landet och skapa förutsättningar för den Afghanska regeringens myndighetsutövande. (Internet: 4).

Syfte

Givet Sveriges ökade engagemang i Afghanistan är syftet med denna uppsats att analysera relationen mellan å ena sidan det svenska försvarets deltagande i Natooperationer i Afghanistan och å andra sidan hur det påverkar utvecklingen av den svenska säkerhetspolitiken. Med andra ord Vilka konsekvenser får Svensk stridande trupps deltagande i Afghanistan för svensk säkerhetspolitik? Sverige har allt sedan kalla krigets slut befunnit sig i ett läge där den gamla territoriella säkerheten blivit mindre nödvändig till följd av mindre självklara hot mot vår territoriella suveränitet. Nu när läget förändrats har nya hot intagit banan som i sin tur ställer nya krav på den svenska säkerhetspolitiken. Man kan hävda att vi är mitt i ett slags säkerhetsstrategiskt paradigmskifte.

Frågeställningar

1. Hur har den Svenska säkerhetspolitiken under 2000-talet struktureras om för att möta nya säkerhetskontexter, som kriget i Afghanistan?
2. Vilka konsekvenser har Svensk stridande trupp i Afghanistan på Svensk nationell säkerhet?
3. Hur ser ett eventuellt orsakssamband ut, förändras säkerhetspolitiken på grund av Afghanistan eller insatserna i Afghanistan på grund av säkerhetspolitiken?

Avgränsning

Denna studie kommer behandla svensk säkerhetspolitisk förändring under åren 2000-2010. Detta är studiens tidsmässiga avgränsning. Motivet till detta är att då studien undersöker relationen mellan Sveriges insats i Afghanistan och Svensk säkerhetspolitik uppstår en naturlig avgränsning till konfliktens förlopp och strax innan dess utbrott. Vidare avgränsas studien till att endast se till den militära aspekten av säkerhetspolitiken, denna avgränsning är av praktiska men främst tidsmässiga skäl. En studie utan denna begränsning skulle dels bli så stor, omfattande och invecklad att dess resultat skulle bli svårdefinierat dels skulle en sådan studie inte kunna genomföras inom den tidsram som ställs till förfogande här.

Kapitel: 2 Säkerhetspolitisk analys

För att lättare kunna strukturera upp denna studie är det av största vikt att bekanta sig något med några av de teoretiska utgångspunkter som finns inom säkerhetspolitik och konfliktkunskap. Detta för att på ett enklare sätt kunna koppla informationen i studiens empiriska del till dess syfte.

En analysmodell som ter sig lämplig att ta upp i sammanhanget presenteras av Nils Andrén, professor emeritus i statskunskap. Då begreppet säkerhetspolitik är ett i allra högsta grad omtvistat begrepp ter det sig dock av vikt i sammanhanget att först urskilja Andréns definition av begreppet. Andrén menar att säkerhetspolitik i de flesta fall syftar till det något snävare begreppet Nationell säkerhetspolitik (Andrén 2002 s. 16). I denna uppsats kommer i enlighet med Andrén begreppet säkerhetspolitik behandlas som synonymt med nationell säkerhetspolitik. Denna definierar Andrén som följer:

Nationell säkerhetspolitik är en sammanfattande beteckning på en stats politiskt styrda aktiviteter i syfte att kunna förverkliga sina mål också i situationer där den ställs inför hot från andra aktörer, särskilt från andra stater, i det internationella systemet. (Andrén 2002 s. 16)

Viktigt att ha i åtanke är att nationell säkerhet bör ses som något flytande snarare än något fixerat. En total säkerhet (ej att förväxla med den totala säkerhetspolitiken som presenteras nedan) är omöjlig att uppnå i ett anarkiskt globalt system. Buzan menar att de flesta försök att förenkla säkerhet faller i fällan att se den som en absolut. Många ansatser att formulera en definition resulterar i en undervärdering av dess relativa natur i vilken mycket av dess mening ligger. Dock kommer inte heller säkerhet ur sedd ur ett mer relativt perspektiv utan en rad svåra och potentiellt omöjliga frågor av typen hur mycket säkerhet är tillräkligt? (Buzan 1983 s. 215). Vi kan således konstatera att även om en definition av begreppet säkerhetspolitik är av vikt i ett rent pedagogiskt syfte bör vi akta oss för att underskatta dess subjektiva och relativa natur. Andréns definition kan ändå anses så pass hållbar i det att den endast definierar säkerhetspolitiken som en aktörs försök att uppfylla sina mål även i den mån dessa är relativa. Med detta sagt håller vi vidare fast vid Andréns definition med Buzans råd i åtanke.

Vidare är det relevant för den kommande analysmodellen att dra en linje mellan Andrén kallar för **direkt** respektive **total** säkerhetspolitik.

Direkt säkerhetspolitik

Den **direkta** säkerhetspolitiken representerar, menar Andrén, alla de säkerhetspolitiska beslut och åtgärder som direkt syftar till att stärka en stats säkerhet i.e. ”förverkliga medvetet omfattade säkerhetspolitiska mål” (Andrén 2002 s. 30). Man kan här iakttaga en skiljelinje mellan två säkerhetspolitiska riktningar. En stat har två grundalternativ för att eftersträva nationell säkerhet: Antingen kan man sträva efter att reducera sin egen sårbarhet eller söka att reducera potentiella hot genom att reducera dess orsak. Buzan kallar dessa alternativ *National security strategy* och *International security strategy* (Buzan 1983 s 218). Inom Andréns koncept och den direkta säkerhetspolitiken dras en slående lik linje mellan **inåtriktade** och **utåtriktade** aktiviteter. Denna uppdelning syftar främst till en aktivitets riktning inte dess syfte eller verkning då en inre åtgärd även kan ha för avsikt att åtgärda ett yttre problem och vise versa (Andrén 2002 s. 30).

Utåtriktad säkerhetspolitik

En stor del av den utåtriktade säkerhetspolitiken kan beskrivas som ansträngningarna att påverka den internationella miljön i sitt eget intresse (Andrén 2002 s. 31). ”[T]he purpose being not to block or offset threats, but to reduce or eliminate them by political action” (Buzan 1983 s. 219). För en stat är det bl.a av största vikt att dess agerande på den internationella arenan uppfattas som konsekvent i relation till den deklarerade säkerhetspolitiken (Andrén 2002 s. 31). En stat står inför en rad möjliga val för att forma sin utrikespolitiska roll: neutralitet, att vara eller att inte vara medlem i en militär allians, samarbete och integration etc. (Christiansson 2004 s. 43) Ett alliansfritt land som Sverige ställs då exempelvis inför uppgiften att för omvärlden skapa bilden av sin internationella aktörsroll. Detta kan jämföras med exempelvis Norge där dess enskilda aktörsroll var av mindre vikt på grund av dess Natomedlemskap (Andrén 2002 s. 31). Den utåtriktade säkerhetspolitiken kan således sägas vara till stor del beroende av det internationella läget. Detta illustreras tydligt av förändringen i Sveriges handlingsmöjligheter före, under och efter kalla kriget (Christiansson 2004 s. 57-58) och dess relationer till bl.a. Nato, EU och PFF vilka kommer redovisas närmare nedan

under rubriken utåtriktade medel. De utåtriktade aktiviteterna är de aktiviteter, strategier och rollval som är avsedda att ombesörja ett lands relationer till andra stater (Buzan 1983 s. 218).

Inåtriktad säkerhetspolitik

Med inåtriktad säkerhetspolitik menas i stort sätt det som ofta brukar refereras till som försvarspolitik (Christiansson 2004 s. 44). Den direkta inåtriktade säkerhetspolitikens främsta uppgift är att upprätthålla förmågan till självförsvar (Andrén 2002 s. 32). Detta dels genom militär rustning och ett effektivt civilförsvar vilket innebär förmågan att skydda sin befolkning i händelse av krig. Dock spelar även andra inrikespolitiska åtgärder såsom ekonomisk, psykologisk och mental beredskap en stor roll för de inåtriktade aktiviteterna. Den ekonomiska aspekten avser exempelvis att ha ett flexibelt näringsliv och produktapparat. Dels för att kunna bibehålla folkförsörjningen vid nedgång av den yttre försörjningen som var fallet för svensk del under andra världskriget. Och dels för att teknisk utveckling är vitalt för att upprätthålla ett modernt försvar (Andrén 2002 s. 32, Buzan 1983 s. 218, Christiansson 2004 s. 44). Det psykologiska försvaret avser ansvaret att informera allmänheten om allvarliga händelser så som krig och kriser. De myndigheter som ansvarar för detta har under åren förändrats och bytt namn, idag ligger ansvaret på myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)(Andrén 2002 s. 167-168, Internet: 5). Den mentala beredskapen syftar något övergripande till allmänhetens förmåga till omställning i händelse av kris eller hot. Värt att notera i sammanhanget är att denna uppdelning främst är ett analytiskt redskap för att förstå säkerhetspolitik och dess olika aspekter. Beslutsfattande i realiteten sker oftast inte med dessa etiketter i åtanke. I verkligheten tenderar vidare ofta de inåtriktade och utåtriktade sidorna flyta samman (Christiansson 2004 s. 44).

Total säkerhetspolitik

Begreppet total säkerhetspolitik syftar, menar Andrén, inte bara till ett lands agerande i säkerhetspolitiskt syfte. Detta begrepp innefattar även beslut och åtgärder fattade i andra sammanhang än direkt säkerhetspolitiska. Många av ett lands politiska aktiviteter kan indirekt påverka den säkerhetspolitiska miljön (Andrén 2002 s. 35). Detta delvis på grund av att den inrikespolitiska arenan består av en rad olika särintressen. (Buzan 1983 s. 239).

Statsvetenskap 61-90

Ett ur säkerhetspolitisk synvinkel idealiskt samhälle vore ett samhälle där alla politiska beslut som fattades i första hand tog hänsyn till dess effekter för den nationella säkerheten. I ett sådant system skulle exempelvis ekonomisk tillväxt eller individuell frihet prioriteras lägre (Andrén 2002 s. 36-37). Eller för att säga det med Barry Buzans ord:

On this level, national security policy has implications which run through the entire structure of the state. An obsession with security can lead to versions of the welfare state in which all political structures and values are subordinated to the accumulation of military power. (Buzan 1983 s. 240)

Med andra ord skulle detta inte leda till ett särskilt öppet samhälle och det kan anses okontroversiellt att hävda att det är ett gott tecken att detta inte är fallet i de flesta demokratiska stater i världen. I realiteten är säkerhetspolitik ett område likställt med andra, dess mål och medel står ofta i konflikt med andra områden och detta leder till kompromisser. Detta leder oss in på essensen av den totala säkerhetspolitiken. Man kan se på den totala säkerhetspolitiken som ett lands sammanställda säkerhetspolitiska output, dvs. när alla ett lands ageranden och aggregeranden inräknats (Andrén 2002 s. 35, 37).

Så här långt har vi således skaffat oss en klarare bild av vad säkerhetspolitik egentligen består av för komponenter eller analysnivåer om man så vill. Med detta i bakhuvudet är vi ett steg närmare att förklara strukturer i Sveriges säkerhetspolitik och de förändringar av denna som har skett i relation till Afghanistaninsatsen. Vi kan konstatera att i skiljelinjen mellan den direkta och totala säkerhetspolitiken bör vikten av denna studie ligga i den direkta sfären. Detta på grund av att en analys av den totala säkerhetspolitiken dels är utom denna studies omfattning. Och dels skulle en sådan analys kräva en undersökning av alla tänkbara aspekter av ett lands nationella och internationella agerande vilket skulle leda till en så hög abstraktionsnivå att syftet skulle gå förlorat. Vi har nu betraktat säkerhetspolitikens inåt och utåtriktade aktiviteter, politikens riktning. Vi har även talat om direkt och total säkerhetspolitik, dess åtgärder och totala output. Nu ska vi inrikta oss på säkerhetspolitiska behov, och åtgärder för att tillgodose dessa.

Säkerhetspolitikens mål och medel

Buzan iakttar att skapandet av nationell säkerhetspolitik innebär att den aktuella aktören står inför val. Dessa val innefattar för det första avvägningar om vad ett specifikt agerande vill

Statsvetenskap 61-90

uppnå, det vill säga dess **mål**. Och för det andra hur detta mål skall uppnås, instrument, resurser och aktioner, dess **medel** (Buzan 1983 s. 215). Andréns ansats är vidare att uppställa en tabell över dessa mål och medel. Principen är att säkerhetspolitikens skiftande medel ”tillsammans skall leda till ökad säkerhet”. Han menar dock att det är ofrånkomligt att vissa mål och medel kan hamna i konflikt med varandra och att ett medel tänkt att påverka ett mål kan motverka ett annat (Andrén 2002 s. 33).

Mål

Utåtriktade mål

Målen för den utåtriktade säkerhetspolitiken handlar som tidigare nämnts primärt om en stats relationer till den övriga världen. För det första kan vi se att ett lands försvarspolitiska relationer i tabellen (Tabell 1) redovisas som ett mål i formen av ett strategiskt rollval i fråga om försvarspolitiska relationer. Det är ur det perspektivet man kan studera exempelvis Sveriges neutralitetspolitik under kalla kriget (Andrén 2002 s. 89-91). För Sverige under åren med kalla kriget innebar detta att dess agerande i relation till bl.a. Nato och Warsavapakten påvisade en uppenbar avsikt att förbli neutralt i händelse av en öppen konflikt. För det andra illustrerar tabellen vikten av ett lands möjlighet till import av nödvändiga förnödenheter. Detta kan dock ses i samband med, och som en avvägning av det inåtriktade målet med försörjningstrygghet (Tabell 1, B2) (Andrén 2002 s. 31, 41). Det vill säga tryggheten av varor utifrån landet kontra självförsörjning. Det tredje utåtriktade målet behandlar ett lands möjlighet till påverkan på den internationella miljön. Här kan vi se ett tydligt samband med det som behandlades ovan där bl.a. Buzan talar om att reducera hoten för det egna landet genom påverkan på den globala nivån och bekämpa grunden till hoten (Buzan 1983 s. 218). Den fjärde kategorin av utåtriktade säkerhetspolitiska mål behandlar aspekten internationell gemenskap. Denna aspekt kan förtydligas genom påståendet att ett lands effektivitet i utrikespolitiska aktiviteter delvis beror på dess internationella förståelse (Andrén 2002 s. 32). Detta skulle kunna tolkas som att bekämpa hot med morot snarare än käpp. Som vi kan se är dessa mål långt ifrån lättdefinierade då de ömsom står i konflikt med varandra och ömsom går in i varandra.

Tabell 1: Säkerhetspolitikens struktur/Territoriellt försvar

Mål	Medel
A. Utåtriktad säkerhetspolitik	
1. Strategiskt rollval: försvarspolitiska relationer till andra stater	1. Utrikespolitiskt rollval mellan ytterligheterna total integrering och total isolering
2. Försörjning utifrån med livsviktiga förnödenheter	2. Handelspolitik
3. Direkt påverkan på den större internationella miljön	3. Aktivt medlemskap i internationella organisationer, samt annan diplomatisk aktivitet
4. Internationell gemenskap	4. Information, kommunikation, aktivt samarbete och samordning
B. Inåtriktad säkerhetspolitik	
1. Förmåga till självförsvar	1. Militära resurser, befolknings-Skydd och anordningar för civil beredskap
2. Försörjningstrygghet	2. Näringspolitiska åtgärder för att främja självtillit på väsentliga områden under krig och kris
3. Teknologisk och ekonomisk kompetens	3. Forskning, utveckling, utbildning
4. Säkerhetsfrämjande infrastruktur	4. Samhällsplanerande åtgärder
5. Värdegemenskap, lojalitet, försvarsvilja	5. Påverkas av åtgärder över hela samhället

(Källa: Andrén 2002 s. 35, 206)

Inåtriktade mål

En stats inåtriktade mål innebär som tidigare nämnts det en stat vill uppnå genom de säkerhetspolitiska aktiviteter som riktas in mot det egna landet (Buzan 1983 s. 218). De flesta aspekter av de inåtriktade målen har redan behandlats ovan men en upprepning och återknytning till ovanstående tabell kan ändå vara på sin plats. Den första punkten i tabellen behandlar det något uppenbara målet med förmåga till självförsvar, att möjligheten att kunna möta eller avskräcka militära angrepp. Till denna punkt kan man även räkna in befolkningsskydd (civilförsvar) och den psykologiska aspekten att kunna informera sin befolkning om allvarliga hot. Den andra punkten belyser målet att uppnå försörjningstrygghet. Denna hänvisar till möjligheten att uthärda en nedgång i internationell handel på med minsta möjliga påverkan på folkförsörjningen (Andrén 2002 s. 32, 167).

Statsvetenskap 61-90

Detta har även historiskt sett även varit knutet till Sveriges förmåga att upprätthålla en trovärdighet inför den valda säkerhetspolitiska rollen internationellt. Den tredje punkten som till viss mån kan relateras till föregående punkt belyser målet att eftersträva teknologisk och ekonomisk kompetens. Denna aspekt påverkar förmågan att utveckla och utrusta ett modernt försvar genom att själv möjliggöra produktionen av vapen och utrustning. Och leder även till ett lands ekonomiska styrka. Den fjärde beskriver målet med att uppnå en säkerhetsfrämjande infrastruktur. Detta är ett mål som successivt ökar i betydelse ju mer utvecklat vårt samhälle blir bl.a. i fråga om elförsörjning och datasystem. Den sista punkten syftar till något som ter sig mer abstrakt: Värdegemenskap, lojalitet och försvarsvilja. Denna aspekt belyser det faktum att en stark ekonomi och/eller ett starkt försvar förutsätter att det finns medborgare som är villiga att upprätthålla och använda det i händelse av konflikt. Av vikt är således en nationell gemenskapskänsla (Andrén 2002 s. 32-42).

Medel

Utåtriktade medel

Medlen för att uppnå punkt ett i tabell 1 består som vi ser av ett rollval mellan isolering och integrering. Denna punkt illustreras som tidigare nämnts tydligt av Sveriges agerande under kalla kriget. Vi tar här en något längre redogörelse då denna punkt starkt kan relateras till de övriga punkterna inom kategorin. Sedan kalla krigets slut har Sveriges gemenskap med Nato utvecklats successivt genom en rad samarbeten som kan illustreras av några snabba siffror: I mars 2008 ingick 971 personer från det Svenska försvaret i internationella insatser, varav 713 av dessa under Natos ledning. Grunden till detta ligger i 1993 års skapande av PFF (partnerskap för fred) som är ett samarbetsorgan mellan Nato och icke-Nato stater där Sverige gick med 1994. PFF var tänkt som ett sätt för Nato att hantera relationerna till forna Warsavapaktstater. (Åkerström 2008 s. 62). Anledningen till den svenska möjligheten till ett medlemskap i PFF trots dess relation till Nato är bl.a. att PFF inte innebär några försvarsförpliktelser och krockar då inte med alliansfrihet som mål i formell mening (Andrén 2002 s. 138). Även det svenska EU-medlemskapet kan ses ur ett allianspolitiskt perspektiv och kanske även som ett av de viktigaste besluten i sammanhanget de senaste decennierna. Ett svenskt medlemskap dröjde ända till 1995. Innan dess hade Sveriges alliansfrihetspolitik och övriga Europas relation till Nato omöjliggjort ett medlemskap. Debatter om medlemskap

Statsvetenskap 61-90

förfäktades konsekvent i drygt tre decennier med argumenten att det inte var i enlighet med svensk neutralitet och svenskt oberoende. (Andrén 2002 s. 41, 101,103, 134, 197). Sedan 1995 har dock Sveriges säkerhetspolitik utvecklats tillsammans med EU:s säkerhetspolitik. Sverige har varit delaktiga i samtliga av EU:s fredsfrämjande operationer och spelat en stor roll vid utformandet av EU-insatsstyrkan Nordic Battlegroup (Åkerström 2008 s. 71-73).

Som vi kan se om vi granskar tabellen blir det relationerna till internationella organisationer och andra aktörer även kan relateras till övriga av de utåtriktade medlen och målen. Punkt två som belyser ett lands försörjning utifrån med förnödenheter. Detta kunde under kalla kriget ske genom att föra en handelspolitik som möjliggjorde internationell handel utan politiska krav. Det tredje målet som behandlar ett lands strävan efter att påverka den övriga världen. Sådan påverkan sker genom olika former av utrikespolitik och diplomati vilket ledde Olof Palme till att hävda att diplomati som säkerhetspolitiskt instrument var av betydligt större vikt än försvaret. Till detta hör givetvis även relationerna till olika internationella organisationer. Den fjärde punkten behandlar den internationella gemenskapen, att skapa ett öppet internationellt system. Medlen för detta är att skapa förståelse mellan olika aktörer och ofta menas att detta "bäst främjas genom att utveckla kunskaper, idéer och personliga kontakter över gränserna" (Andrén 2002 s. 31-32).

Inåtriktade medel

Den första punkten i denna kategori behandlar som vid det här laget bekant förmågan till självförsvar. Sårbarheter i samhället reduceras genom att öka oberoendet till omvärlden och styrkor kan byggas upp för att hantera specifika hot (Buzan 1983 s. 218). Detta givetvis dels genom militär rustning, ett effektivt civilförsvar vilket innebär förmågan att skydda sin befolkning i händelse av krig och ett psykologiskt informationsarbete (Andrén 2002 s. 32, 167). Den andra punkten som handlar om målet att vara självförsörjande har till stor del redan behandlats ovan i fråga om åtgärder för näringslivets flexibilitet för att motverka försörjningsnedgångar under kriser. Den tredje punkten som berör teknologisk och ekonomisk kompetens är ganska självförklarande i tabellen i fråga om medlen att uppnå detta. Utbildning, utveckling och forskning är att se som nyckeln till detta. Den Fjärde: att uppnå en säkerhetsfrämjande infrastruktur. Även här ter sig medlet som redovisas i tabellen tala lite för sig självt, att planera samhället med en säkerhetsaspekt i åtanke. Den sista punkten i kategorin

Statsvetenskap 61-90

inåtriktade mål ter sig intressant av anledningen att den berör den totala säkerhetspolitiken som behandlas ovan. Tabellen (Tabell 1) påpekar att ett lands värdegemenskap och lojalitet påverkas av åtgärder över hela samhället, inte bara de åtgärder som utförs i direkt säkerhetspolitiskt syfte.

Viktigt så här långt är att notera att relationen mellan de olika aspekterna inom den inåtriktade och utåtriktade säkerhetspolitiken är långt ifrån okomplicerad. I praktiken konkurrerar de ofta med varandra och för stor fokus på ett område kan lämna ett annat sårbart. En annan viktig faktor att belysa är även komplexiteten i relationerna mellan den inåtriktade och den utåtriktade säkerhetspolitiken. Exempel på detta är dels att den Svenska militären idag är starkt knutet till dess internationella åtaganden i vad som för Sverige i övrigt kan klassas som fredstid. Och dels att en stark militär historiskt sätt har påverkat möjligheten för Sverige att föra en trovärdig neutralitetspolitik (Andrén 2002 s. 32-34, 153).

Svensk Säkerhetspolitik i förändring

Som nämnts ovan innebar slutet av kalla kriget att kravet på ett invasionsförsvar avtog. Under kalla kriget var det svenska försvaret inriktat på att avvärja eller avskräcka en invasion från östblocket. Detta skulle åstadkommas genom ”passiv avskräckning” vilket innebar att Sverige skulle kunna mobilisera en tillräcklig mängd personal och materiel att en eventuell fiende tvekade att anfälla. Det som hänt sedan dess kan i det närmaste beskrivas som en försvarspolitisk rockad där försvarets prioriteringar bytt plats. Då invasionsförsvaret under kalla kriget hade en betydligt högre prioritet än internationella insatser. Vi har gått från ett passivt försvar tänkt att inte användas, till ett aktivt insatsförsvar. Internationella insatser är idag en huvuduppgift för försvaret samtidigt som uppgiften att försvara Sverige fortfarande finns kvar i form av en nationell grundberedskap (Åkerström 2008 s. 23-24).

Även utrikespolitiskt har Sverige förändrats under de senare decennierna, den kanske mest evidenta skillnaden mellan nu och kalla krigets år är dess relation till Västeuropa och Nato. Dessa relationer var under kalla kriget otänkbara officiellt (Sveriges inofficiella relation till Nato under kalla kriget är vida debatterad) på grund av de trovärdighetskriterier Sverige hade gentemot sin neutralitetspolitik. Dessa innebar i korthet vissa restriktioner för Sverige då man var beroende av att upprätthålla omvärldens förtroende för att Sverige skulle hålla fast vid den valda utrikespolitiska linjen i.e. alliansfriheten. Trots sin fortfarande officiella alliansfria

Statsvetenskap 61-90

hållning behöver Sverige idag inte avisa Europa på grund av dess knutenhet till Nato, inte heller behöver Sverige helt avvisa Nato sen de öppnat upp för fredsbevarande operationer (Andrén 2002 s. 197).

Den mål och medel modell Andrén först utvecklade var främst inspirerad av svensk säkerhetspolitik som den utformats under två världskrig och av kalla krigets totalförsvarsdoktriner. Den var i sitt originalutförande främst inriktad på den territoriella säkerheten med stater som aktörer. I och med att mångfalden av aktörer och dess instrument ökat påpekar han att det kan finnas fog för en precisering av hans strukturmodell från det övergripande till det mer preciserade. (Andrén 2002 s.33, 204)

En problematik i användandet av denna modell på dagens säkerhetspolitik menar Andrén ligger i svårigheten att identifiera hot. Att detta leder till att anpassningen till den ursprungliga modellen kompliceras. Han menar dock att modellen bör vara gångbar så länge den studerade aktören är definierbar och påverkningsbar (Andrén 2002 s. 205). Då denna studie behandlar konsekvenserna för svensk säkerhetspolitik till följd av svenska aktioner i Afghanistan är både hotet och aktörerna definierbara. Genom att studera riksdagstryck bör vi då kunna strukturera Svensk säkerhetspolitik under 2000-talet efter Andréns modell. Detta för att i förlängningen kunna ställa den i relation till Sveriges närvaro i Afghanistan.

Kapitel tre: Metod

Denna studie är konstruerad som en fallundersökning där den svenska insatsen i Afghanistan är fallet och dess konsekvenser för svensk säkerhetspolitik. Undersökningen består av att söka kausala mekanismer. Vi vill undersöka på vilket sätt en given faktor, X orsakar ett fenomen, Y (Esaiasson m.fl. 2007 s. 124). I vårt fall handlar det för att förtydliga om hur insatsen i Afghanistan (X) påverkar och påverkat svensk säkerhetspolitik (Y), eller som redovisas i fråga 4, det motsatta riktningen. Problematiken med riktningen på den kausala mekanismen (vad påverkar vad?) leder oss in mot en delad studie. Undersökningen kan anses behöva bestå av två huvuddelar, en per potentiell förklaringsvariabel för att sedan kunna konstatera något om relationen dem emellan dvs. vad som påverkar vad. Den första delen består av att studera utvecklingen av den svenska insatsen i Afghanistan. Denna utförs genom en analys av mediematerial i form av tidningsartiklar under perioden 2001-2010. Undersökningens andra del består av att strukturera den svenska säkerhetspolitiken och dess förändringar under 2000-talet. Detta sker genom en analys av regeringens försvarspropositioner under åren 2000-2010. Esaiasson m.fl. menar att ett användningsområde för textanalys är att använda resultatet som en oberoende eller beroende variabel. Metoden som kommer att nyttjas i respektive analys kommer att utformas som en kvalitativ textanalys med avsikt att klassificera och systematisera det studerade materialet (Esaiasson m.fl. 2007 s. 238-240).

Urval och material

Materialet som skall analyseras är i första skedet som tidigare nämnts mediematerial i form av tidningsartiklar. Artiklarna är hämtade från de två svenska morgontidningarna Dagens Nyheter (DN) och Svenska Dagbladet (SvD). Valet föll på dessa två tidningar då de anses besitta en hög grad trovärdighet i sin rapportering och att de utkommer dagligen. Urvalet har genomförts genom att i Mediarkivet. Detta är ett arkiv med möjlighet att söka tidningsartiklar från nordiska tidskrifter, ej nätupplagor. skriva sökordet Afghanistan och begränsa sökningen till artiklar innehållande orden *Sverige*, *Sveriges*, *svensk*, *svenska* eller *svenskar*. Vidare har sökningen begränsats till åren 2001-2010 d.v.s. åren från utbrottet av

Afghanistankonflikten samt till de valda tidningarna DN och SvD. Resultatet av sökningen har behandlats genom att läsa rubrikerna samt en kort sammanfattning av artikelinnehållet och välja de för syftet mest relevanta artiklarna. I och med att samtliga artiklar inte studerats i sin helhet finns en möjlighet att resultatet skulle kunna variera något om en totalanalys av allt material genomförts. Risken för detta bedöms dock som låg och med hänsyn till tidsramen för denna studie är det något som måste accepteras.

I den andra delen av analysen har de tre största försvarspropositionerna under 2000-talet analyserats. De tre propositionerna är: *Det nya försvaret* (Prop. 1999/2000:30), *Vårt framtida försvar* (Prop. 2004/05:5) och *Ett användbart försvar* (Prop.2008/09:140). Dessa har hittats genom de sökfunktioner som finns på regeringens hemsida (<http://www.regeringen.se/sb/d/108>).

Motiven till användningen av både mediematerial och riksdagstryck är flera. För det första att tidningarna i sammanhanget kan betraktas som opartiska förmedlare av insatsen i Afghanistan på ett sätt som ej kunnat uppnås om exempelvis endast riksdagstryck analyserats. För det andra är Afghanistaninsatsen att betrakta som en del av den svenska säkerhetspolitiken och det kan anses som eftersträvansvärt att studera den åtskilt därifrån i den mån det går.

Analys och tolkning

Det är, menar Esaiasson m.fl. nödvändigt i utförandet av en textanalys att forskaren konkretiserar sin problemformulering till några mer preciserade frågor att ställa till det lästa materialet. Svaren på dessa frågor utgör sedermera lösningen på forskningsproblemet (Esaiasson m.fl. 2007 s. 243). Till tidningsmaterialet som främst är tänkt att systematiskt ordna utvecklingen i Afghanistaninsatsen och skapa en kontext för den svenska politiken ställs följande frågor:

-Vilka olika faser kan den svenska insatsen i Afghanistan delas in i och när?

-I vilka skeden förstärkte/försvagade Sverige sina styrkor?

-Vad för slags motstånd ställdes de svenska trupperna mot?

Statsvetenskap 61-90

De analyserade försvarsproportionerna skall ordna den faktiska svenska säkerhetspolitiken. Detta genom att tillämpa och inordna texterna i Andréns ovanstående modell. Således har följande frågor ställts till propositionerna:

-Vilka utåtriktade mål är tydliga i texten?

-Vilka utåtriktade medel kan vi utläsa?

-Vilka inåtriktade mål beskrivs?

-Vilka inåtriktade medel finner vi?

Då har vi i och med dessa formuleringar skapat ”byggstenarna” för vårt analysredskap. Dessa bör ses som ”empiriska indikatorer” för det vi vill undersöka. (Esaiasson m.fl. 2007 s. 244). Vidare har uppmärksamheten både i fallet med propositionerna och i fallet med tidningsartiklarna riktats mot texternas manifesta budskap. Med manifesta menas det budskap som är tydligt tämligen snart vid en läsning av en text, att jämföra med dess latenta budskap, den betydelse som står att utläsa mellan raderna (Esaiasson m.fl. 2007 s. 250). Då ambitionen i analysen är att i fallet med artiklarna strukturera en kronologisk ordning av den svenska Afghanistaninsatsens händelseförlopp. Och i fallet med propositionerna analysera förändringar den svenska säkerhetspolitikens mål och medel har således det manifesta budskapet prioriterats. Dock inte att säga att iakttagelser av underliggande mening i texten helt utgått då viss tolkning av innehållet kan ses som ofrånkomligt. De två delanalyserna kommer sedan att ställas mot varandra i slutsatserna för att söka hitta korrelationer mellan Insatsen i Afghanistan och den svenska säkerhetspolitiken.

Kapitel fyra: Sverige i Afghanistan 2001-2010

Nedan kommer den svenska insatsen i Afghanistan analyseras och struktureras kronologiskt i enlighet med de frågor som ställdes under rubriken metod ovan. Detta för att kunna skapa en bild av vad som hände när, och hur insatsen utvecklades.

Den initiala insatsen 2001-2003

I Svenska Dagbladet (SvD) 15/12 2001 får vi de första indikationerna på ett eventuellt svenskt deltagande i Afghanistan, EU- länderna har på ett toppmöte enats om att länderna kan bistå med icke stridförande trupper. Det är dock inte fråga om någon formell "EU-styrka" menar utrikesminister Anna Lindh. Hon säger att det är tänkbart att Sverige kan bistå med en liten underrättelseenhet (Svenska Dagbladet 2001-12-15 s. 26). Dagens Nyheter (DN) skriver den 20/12 2001 också att svensk militär kan komma att delta i operationer i Afghanistan. Det är Sverige som erbjudit sig att bistå Storbritannien som leder styrkan med ett 20-tal personer som enligt DN främst skall syssla med underrättelse. Paula Burrau som vid tidpunkten var pressekreterare till försvarsministern säger att det är försvaret som meddelat regeringen om begränsningen av styrkan. Efter den första februari har dock försvaret möjlighet att skicka en större styrka. Vid tillfällen avvaktar man FN:s mandat för att avgöra hur snabbt man kan vara på plats. Gäller det en fredsframtvingande operation krävs riksdagsbeslut, vilket tidigast kan komma efter riksdagen juluppehåll är slut i mitten av januari. Om mandatet avser en fredsbevarande styrka kan regeringen ensam fatta beslut vilket innebär möjlighet till tidigare mobilisering (Dagens Nyheter 2001-12-20 s. 14). Regeringsbeslutet kommer redan den 20/12, det framgår att den Svenska insatsen kommer att bestå av en underrättelsepluton där de första fem soldaterna kan komma att åka redan i slutet av december (Svenska Dagbladet 2001-12-21 s. 17).

Den 10/1 respektive 12/01-2002 rapporteras i DN och SvD att den internationella insatsstyrkan Isaf i Afghanistan nästan uteslutande kommer bestå av europeiska länder. Här

Statsvetenskap 61-90

rapporteras vidare att Sverige kommer bidra med mellan 30 och 50 elitsoldater ur den Svenska elitstyrkan SSG (Särskilda skyddsgruppen)(Dagens Nyheter 2002-01-10 s. 11, Svenska Dagbladet 2002-01-12 s. 16). I SvD rapporteras den 8/12-2003 att Nato övertar kommandot över Isafstyrkorna i Afghanistan från Tyskland och Nederländerna som tidigare lett insatsen. Vidare framgår att Sverige beslutat att fortsätta bistå insatsen med en väpnad styrka om högst 45 soldater nu under Natos regi (Svenska Dagbladet 2003-08-12 s. 17). I detta skede handlar Sveriges insats således om en liten styrka med underrättelseuppgifter. Inga indikationer på att svenska soldater stöter på motstånd ifrån lokala stridande enheter rapporteras. Värt att notera är Natos övertagande av ansvaret för den övergripande insatsen.

Sverige förstärker 2004

Efter detta var det tyst i tidningarna om svensk militär i Afghanistan. Det dröjde ända till 10/1 2004 innan något rapporterades. Då handlade det om indikationer på svenska planer att skicka en större styrka till Afghanistan. Denna gång gällde det en styrka på omkring 100 man, tänkt att hjälpa till med återuppbyggnaden av ”verksamheter och samhällsstrukturer”. Exakt hur en sådan styrka skulle se ut och vilka uppgifter den skulle få var i detta skede inte klart (Dagens Nyheter 2004-01-10 s. 7, Svenska Dagbladet 2004-01-10 s. 13). Den 21/3 samma år omnämns Afghanistaninsatsen i en artikel om skadade svenska soldater i Kosovo och eventuell förstärkning av Kosovostyrkan. Då förklaras att militärledningen på regeringens uppdrag utreder ett eventuellt svenskt deltagande i en regional styrka i Afghanistan. Denna styrka bestående av 70-80 beväpnade soldater skulle i så fall ha fredsbevarande uppgifter. Det var dock vid tillfället tveksamt om det var möjligt att både förstärka i Kosovo och skicka trupp till Afghanistan (Dagens Nyheter 2004-03-21 s. 12).

Den 30/3 bekräftas dock uppgifterna om förstärkningen. Nu menar man att Sverige under sommaren skall utöka sin styrka i Afghanistan med omkring 70 soldater i en så kallad provinsieilt återuppbyggnadsgrupp (PRT) tillsammans med andra nordiska länder. Gruppen skall stå under ledning av brittiska Natostyrkor och vara stationerad i Mazar-i-Sharif i nordvästra Afghanistan. Uppdraget består av att stödja den Afghanska övergångsregeringen i området, övervaka krigsherrarna, stötta bildandet av ett nationellt polis och militärväsende och skydda biståndsorganisationer. Något riksdagsbeslut är vid tidpunkten ännu inte fattat men försvaret har fått i uppdrag att förbereda en insats och en proportion till riksdagen

Statsvetenskap 61-90

förväntas komma följande vecka. Truppen skall bestå av två observationsgrupper om tio soldater, stabsofficerare, en pluton snabbinsatsstyrkor om 25-30 man och underrätelse och logistikpersonal på omkring tio personer.

Sverige har även erbjudit att under tre månader ställa ett C-130 Herculesflygplan till förfogande (Dagens Nyheter 2004-03-30 s. 8). Beslut i frågan fattades enligt DN den 27/5 samma år, här framgår även att den Svenska styrkan i Afghanistan efter förstärkningen kommer uppgå till 110 man (Dagens Nyheter 2004-05-28 s. 16). Trots att Sverige inte är medlemmar i Nato har Natoambassadör Per Anderman nu för första gången fått närvara vid ett möte med nordatlantiska rådet, Natos högsta beslutande organ. (Dagens Nyheter 2004-03-30 s. 8). Den 1/7-2004 tar Nato över ledningen för en brittisk styrka i Mazar-i-Sharif i norra Afghanistan som tidigare letts av USA-alliansen. Här skall en Brittisk-skandinavisk styrka om 250 man från och med nu vara stationerad. Sverige bidrar med 12 soldater där i nuläget. Sveriges styrka i Afghanistan planeras totalt uppgå till 110 man varav 85 redan är på plats (Svenska Dagbladet 2004-07-02 s. 18). Så här långt tycks svenska styrkor ej råkat i direkt strid. Insatsen tycks vara av observerande, återuppbyggande natur. Noterat så här långt är Sveriges delaktighet i det brittiska PRT:et

De första förlusterna 2005-2006

Efter ytterligare ett knappt år kommer återigen indikationer på ett svenskt utökande av sina styrkor i Afghanistan. Nu handlar det om att Försvarsminister Leni Björklund under ett möte med sin Amerikanska kollega Donald Rumsfeld diskuterat ett eventuellt fördubblande av Svensk närvaro i Afghanistan. Diskussionen berör ett eventuellt Svenskt övertagande tillsammans med flera andra nordiska länder av det så kallade PRT i Mazar-i-Sharif där Sverige ingår, som idag leds av brittiska styrkor. Ett beslut i frågan kan komma inom några månader, därefter måste riksdagen godkänna insatsen (Dagens Nyheter 2005-05-04 s. 11, Svenska Dagbladet 2005-05-04 s. 12). SvD skriver den 10/7 att Sverige planerar att utöka sin styrka i Afghanistan med 200 soldater och att ett övertagande av Isafstyrkorna i norr sannolikt kommer redan i mars följande år (Svenska Dagbladet 2005-10-07 s. 24). Den 4/11 rapporterades att minst 375 soldater skulle krävas för ett Svenskt övertagande av PRT:t (Dagens Nyheter 2005-11-04 s. 9). Den 25e samma månad kräver Afghanistaninsatsen sitt första svenska offer när en sprängladdning exploderar vid en svensk Isaf-kolonn och dödar en,

Statsvetenskap 61-90

och skadar ytterligare tre. Attacken skedde när den svenska truppen på cirka 20 soldater i 5 fordon var på väg från sin bas utanför staden Mazar-i-Sharif till sitt patrulleringsområde. Det rapporteras även att riksdagens sammansatta utrikes- och försvarsutskott följande tisdag skall fatta beslut om att utöka den Svenska Afghanistanstyrkan från cirka 100 soldater till knappa 200. (Dagens Nyheter 2005-11-26 s. 1, 8, 9, Svenska Dagbladet 2005-11-26 s. 10).

Dagen efter rapporteras att den avlidna soldaten tillhörde förbandet SSG (Dagens Nyheter 2005-11-27 s. 8). Viss kritik riktas även mot den Svenska insatsen då den anses frigöra amerikanska trupper som sedermera skickas till kriget i Irak. Detta menar man kan uppfattas som att Sverige indirekt även bistår USA i den konflikten (Dagens Nyheter 2005-11-26 s. 9). Beträffande beslutet att förstärka den Svenska styrkan fattades som väntat ett beslut i frågan av riksdagens sammansatta utrikes- och försvarsutskott den 29/11. Beslutet bekräftade att styrkan skulle förstärkas till att innefatta mellan 185 och 210 Svenska soldater. Dock rapporteras att styrkan till våren kan komma att bestå av upp till 375 väpnade soldater i krissituationer. Förstärkningen motiveras av försvarsutskottets ordförande Eskil Erlandsson (C) med den dubbla solidariteten. Den dubbla solidariteten menar han refererar dels till solidaritet med folk i krig och nöd, men även till övriga nationer inblandade i aktionen (Dagens Nyheter 2005-11-30 s.11, 2005-12-09 s. 25, Svenska Dagbladet 2005-11-30 s. 32). Den 9/12 kom den andra förlusten av Svensk trupp. Detta i form av att ytterligare en av de skadade efter attacken 25/11 avlider till följd av sina skador (Dagens Nyheter 2005-12-10 s. 12, Svenska Dagbladet 2005-12-10 s. 10).

Den 15 mars 2006 tar Sverige över ansvaret för Isaf-styrkorna i fyra provinser i nordliga Afghanistan (Dagens Nyheter 2006-02-24 s. 12, 2006-04-30 s. 8). Den 28/5 2006 rapporteras i DN om att flera attacker mot svenska soldater hemlighålls av försvaret eller inte rapporteras vidare. Bland annat ska en sprängladdning ha exploderat under en bil med två svenska soldater i juni 2005. De båda soldaterna karade sig då oskadda. Vidare ska en patrull som observerade Afghanistans huvudväg Route 5 på morgonen den 8 maj 2006 ha blivit beskjutna av granateld (Dagens Nyheter 2006-05-28 s. 1, 19, 21, Svenska Dagbladet 2006-05-29 s. 32). Den 11/9 rapporteras att svenska soldater blivit beskjutna i Sar-e-Pol-provinsen under en patrullering med afghansk polis. Dock beskrivs denna händelse inte vara riktad mot de svenska soldaterna då eldstriden utbröt i samband med att den Afghanska polisen skulle gripa en efterlyst kriminell (Dagens Nyheter 2006-09-11 s. 15, Svenska Dagbladet 2006-09-11 s.

Statsvetenskap 61-90

20). Svenska soldater råkade ut för ytterligare ett anfall i samband med en polisoperation den 12/9. Den svenska styrkan på omkring 50 soldater besvarade elden, ingen svensk skadades (Svenska Dagbladet 2006-09-13 s. 18) Så här långt har vi då fått de första indikationerna på våld riktat mot svenska styrkor i Afghanistan, samt lidit åsamkat Sveriges första förluster. Sverige har även övertagit ansvaret för Isaf-närvaron i fyra provinser. Vidare konstateras att Sverige nu kan komma att delta med upp till 375 soldater vid behov.

Ytterligare förstärkningar 2007-2008

Den 21/3 2007 rapporteras att regeringen planerar att begära riksdagens mandat för att utöka styrkan i Afghanistan till upp emot 600 soldater. Det framgår även att försvaret lämnat önskemål att få sätta in Jas 39 gripen i konflikten (Dagens Nyheter 2007-03-21 s. 9). I början av april förstärker Sverige sina styrkor som då uppgår till 330 soldater (Svenska Dagbladet 2007-06-17 s. 7) Det beslutades av riksdagen den 1/6 att taket för insatsen i Afghanistan skall höjas från 375 till 600 (Dagens Nyheter 2007-06-02 s. 9). De svenska soldaterna utsattes den 16/6 för ett självmordsattentat i Mazar-i-Sharif i norra Afghanistan, ingen svensk skadades fysiskt (Svenska Dagbladet 2007-06-17 s. 7). Den 13/1 2008 blev svenska soldater återigen beskjutna i området runt Mazar-i-Sharif. Även denna gång rörde det sig förmodligen om kriminella element, en misstänkt greps senare av Afghansk polis (Dagens Nyheter 2008-01-14 s. 9, Svenska Dagbladet 2008-01-14 s. 6). Den 16/3 rapporteras att den svenska styrkan återigen kan komma att utökas. Denna gång handlar det om mellan 130-150 soldater som kan komma att skickas till Afghanistan. Den första prioriteringen är nu att skicka ambulanshelikoptrar och underhållspersonal. Detta leder till att antalet skyttesoldater till PRT-grupperna kommer bli mindre än 130. Mandatet för den nuvarande styrkan gäller dock endast till december så regeringen måste få riksdagens godkännande för en utökad styrka (Dagens Nyheter 2008-03-16 s. 10). Det dröjer som förväntat till den 7/11 samma år innan vidare indikationer på svensk förstärkning i Afghanistan kommer. DN rapporterar att SVT erfar att regeringen inom kort kommer lämna ett förslag på att utöka styrkan med omkring 100 soldater till de 373 som redan finns i landet. Det handlar dels om att en OMLT-grupp (Operational Mentor and Liaison Team) som hjälper till med uppbyggnaden och utbildandet av den afghanska armén skall utökas från 10 till 50 man. Vidare skall ett svenskt Herculesplan även stationeras i Mazar-i-Sharif för att bistå med transporter inom landet. Även den svenska ambulanshelikopter som tidigare nämndes förväntas ingå i förslaget. Vidare förväntas

Statsvetenskap 61-90

regeringen uppmana riksdagen att besluta om att ge regeringen möjlighet att vid behov utöka styrkan till 855 soldater. Vidare förlängs mandatet för den Svenska insatsen med ett år. (Dagens Nyheter 2008-11-07 s. 14, Svenska Dagbladet 2008-11-07 s. 18).

Natten till fredagen den 7/11 beskjuts en patrull innehållande svensk militär och afghansk polis, elden besvaras. Natten till den 8/11 hamnar återigen en svensk patrull i skottväxling, ingen svensk skadas vid något av de två tillfällena. Kritik riktas mot att försvarsmakten tycks tona ned händelserna. (Dagens Nyheter 2008-11-09 s. 10, Svenska Dagbladet 2008-11-08 s. 16, 2008-11-09 s. 7). Den 8/11 tvingas Svenska styrkor under ett eldöverfall öppna eld med automatkanon (Svenska Dagbladet 2008-11-10 s. 10). Beslutet om att utöka den svenska närvaron till runt 500 soldater under 2009 fattas 13/11 som befarat. Det Herculesplan som omtalades kommer att flyttas från Dubai till Afghanistan. Det bekräftas också att antalet svenska rådgivare till afghanska armén kommer att utökas. Sjukvårdshelikoptrar är fortfarande planerade även om leveransen vid tillfället är kraftigt försenad. En skillnad mellan vanliga Isafstyrkor och de OMLT-grupper som delvis utgör förstärkningen är att OMLT-grupper aktivt får söka upp och förgöra fiender medan andra förband endast får besvara eld (Dagens Nyheter 2008-11-14 s. 14, Svenska Dagbladet 2008-11-14 s. 8). Rapporteringarna om attacker mot svenska styrkor börjar nu bli vanligare, vilket indikerar att de svenska styrkorna nu börjar möta större motstånd i Afghanistan. Sverige förstärker under den här perioden insatsen ytterligare.

Våldet eskalerar 2009-2010

Den 14/1 2009 rapporteras att försvaret planerar att under våren skicka 3 stridsfordon 90 och en bärgare till Afghanistan till följd av de ökade attackerna mot svenska soldater. Regeringen beslutade den 3/4 att efter påsk förstärka styrkan i Afghanistan med en pluton om cirka 40 soldater (Dagens Nyheter 2009-04-04 s. 9, Svenska Dagbladet 2009-01-14 s. A 10 NYH 3). Den 9/4 utsätts svenska styrkor återigen för ett eldöverfall under en patrullering med afghansk polis. Denna gång handlade det om ett välplanerat överfall som man befarar utförts av en taliban- influerad grupp. En afghansk polis dödas och två svenska soldater skadas lindrigt (Dagens Nyheter 2009-04-11 s. 11, Svenska Dagbladet 2009-04-11 s. A12 NYH 3). Den 26/5-2009 rapporteras att de stridsfordon 90 som tidigare planerats nu är på plats i Afghanistan (Svenska Dagbladet 2009-05-26 s. A 16 NYH 3). Den 30/6 beskjuten vid en

Statsvetenskap 61-90

patrullering med afghansk militär och den 22/7 blev en svensk-finsk patrull beskjuten av finkalibrig eld i Sar-e-Pol området, inga skadade rapporteras i något av fallen (Svenska Dagbladet 2009-07-01 s. 6, 2009-07-23 s. 6). Ytterligare ett överfall mot svenska styrkor skedde den 24/7. Tre afghaner skall enligt DN ha dödats i den timmeslånga skottväxlingen som beskrivs som våldsammare än tidigare sammandrabbningar. För första gången användes 40mm:s kanonen på en stridsvagn 90 i aktiv strid i Afghanistan, ingen svensk skadades dock (Dagens Nyheter 2009-07-26 s. 14, 2009-07-30 s. 9, Svenska Dagbladet 2009-07-25 s. 6). Den 30/7 utsattes en svensk-finsk patrull för ytterligare ett överfall, ingen skadades (Dagens Nyheter 2009-07-31 s. 9, Svenska Dagbladet 2009-07-31 s. 6).

Till följd av den ökande antalet attacker mot Svenska styrkor beslutar försvarsmakten att skicka fler tyngre fordon till Afghanistan. Framst handlar det om fordonet Galten. Försvaret planerar att fram till årsskiftet skicka 22 stycken galtar att förstärka de 20 som redan finns på plats. Även en förstärkning av stridsfordon 90 är under utredning som tidigare nämnts. Anledningen till det ökade hotet mot de svenska trupperna befaras vara kopplat till övergången från samarbete med främst civila afghaner till samarbete med de afghanska säkerhetsstyrkorna (militär och polis). Man rapporterar att svenska trupper som nu uppgår till 430 soldater utsatts för sammanlagt 16 attacker ditills under 2009, vilket är fyra gånger fler än hela 2008 (Dagens Nyheter 2009-08-18 s. 10, 2009-09-04 s. 20, Svenska Dagbladet 2009-08-27 s. 6). Vidare planerar man för att ytterligare en pluton bestående av 40 skyttesoldater skall skickas till Afghanistan i november som en tillfällig förstärkning. Från och med slutet av november består den svenska styrkan i Afghanistan av 497 soldater varav 38 ingår i en så kallad OMLT-grupp med uppgift att utbilda den afghanska armén (Dagens Nyheter 2009-09-19 s. 9, 2009-10-09 s. 8, Svenska Dagbladet 2009-09-19 s. 16). Två svenska soldater skadas varav en svårt när deras patrull besköts av raketer och kulsprutor. Elden besvarades bl.a. med kanonen på stridsfordon 90 (Svenska Dagbladet 2009-10-10 s. 20).

Den 10/10 skadas ytterligare en svensk soldat när dennes patrull överfölls, skadorna var dock lätta (Dagens Nyheter 2009-10-12 s. 7, Svenska Dagbladet 2009-10-12 s. 8). Utöver de 40 skyttesoldater som förstärkt den svenska styrkan rapporterar man nu att man ämnar skicka ytterligare 50 soldater inför det afghanska presidentvalets andra omgång. Totalt uppgår den svenska styrkan då till 520 soldater. Dessa två förstärkningar skall dock enligt planerna återvända hem vid nyår. (Dagens Nyheter 2009-10-25 s. 9.). Svensk-finska styrkor tvingas

Statsvetenskap 61-90

den 29/10 kalla in flygunderstöd under ytterligare ett eldöverfall (Svenska Dagbladet 2009-10-30 s. 17)

Den 11/11 utsätts en svensk Isaf-patrull för en vägbomb som skadar 4 svenska soldater, 2 mycket allvarligt (Dagens Nyheter 2009-11-14 s. 11, Svenska Dagbladet 2009-11-12 s. 8). DN rapporterar att den svensk-finska styrkan i Afghanistan under 2009 utsattes för sammanlagt 45 attacker (Dagens Nyheter 2010-01-12 s. 11). Den 28/1-2010 rapporteras att regeringen inte planerar att skicka fler soldater till Afghanistan utöver de cirka 500 som redan är på plats (Dagens Nyheter 2010-01-28 s. 22). Den 7/2 dödas två svenska officerare och en afghansk tolk och ytterligare en svensk soldat skadas under ett eldangrepp. Detta leder till att försvaret beslutar att trots tidigare beslut att inte skicka fler soldater ändå sänder en pluton på 30 man till Afghanistan (Dagens Nyheter 2010-02-08 s. 6, 2010-02-10 s. 10, Svenska Dagbladet 2010-02-08 s. 6). En svensk-finsk patrull beskjuts återigen den 9/6 i Mazar-i-Sharif. Elden besvaras och flygunderstöd kallas in, ingen svensk skadas.(Svenska Dagbladet 2010-06-11 s. 15)

Den 8/7 rapporterar SVTs Rapport att de svenska styrkornas insatsregler förändrats och att deras befogenheter ökar. Nu får styrkorna självständigt planera sina operationer. Detta innebär att man nu har befogenhet att använda dödligt våld utan att själv ha blivit angripen först. Uppgifterna kommenteras varken av försvarsministern eller försvarsmakten (Dagens Nyheter 2010-07-08 s. 14, 2010-07-09 s. 9, Svenska Dagbladet 2010-07-08 s. 16). Den 30/7 blir återigen en svensk patrull beskjuten i Sar-i-Pul-provinsen, ingen svensk skadas (Dagens Nyheter 2010-07-31 s. 9) Dagen innan det afghanska parlamentsvalet kör ett svenskt stridsfordon 90 på en vägbomb, en svensk soldat skadas allvarligt (Dagens Nyheter 2010-09-19 s. 18, Svenska Dagbladet 2010-09-19 s. 21). Den 3/10 beskjuts svenska trupper ute på patrullering med afghanska styrkor igen. Ingen skadas (Dagens Nyheter 2010-10-03 s. 9, Svenska Dagbladet 2010-10-03 s. 14). En knapp vecka senare, ytterligare ett överfall. Denna gång blev svenskarna tvungna att kalla på flygunderstöd. Här rapporteras även att svenska soldater sedan maj varit inblandade i drygt 30 strider. Minst tre gånger har den svensk-finska styrkan tvingats kalla in understöd av flygplan eller helikopter (Dagens Nyheter 2010-10-09 s. 12, Svenska Dagbladet 2010-10-07 s. 6, 2010-10-13 s. 2).

Statsvetenskap 61-90

Den 14/10 utsattes svenska trupper för två attacker på samma dygn, bägge i området kring staden Sar-i-Pul. Den 16 samma månad dödas ytterligare en svensk soldat när hans pansarfordon kör på en vägbomb, ytterligare 2 svenskar skadas. Soldaten blir då den 5 svensken att dödas under Afghanistaninsatsen (Dagens Nyheter 2010-10-17 s. 10, Svenska Dagbladet 2010-10-17 s. 8).

Måndagen den 18 skadas ytterligare 2 svenska soldater under ett eldöverfall, understöd tillkallades från amerikanskt stridsflyg (Dagens Nyheter 2010-10-19 s. 8, Svenska Dagbladet 2010-10-19 s. 8). Den 28/10 blir svenska styrkor beskjutna under en patrullering med afghanska styrkor (Svenska Dagbladet 2010-10-29 s. 6). Den 1/11 fattar regeringen tillsammans med socialdemokraterna och miljöpartiet beslutet om en överenskommelse för den Svenska Afghanistaninsatsens framtid. Den svenska styrkan skall vid slutet av 2014 lämna över säkerhetsansvaret i Afghanistan till afghansk polis och militär. Dock understryks att förändringar på marken kan tvinga Sverige att anpassa denna strategi. Regeringens proportion väntas den 4/11. (Dagens Nyheter 2010-11-02 s. 2, 2010-11-03 s. 14, Svenska Dagbladet 2010-11-02 s. 4). Den 5/11 rapporteras att den svenska styrkan i Afghanistan kan komma att uppgå emot närmare 600 under 2011 (Svenska Dagbladet 2010-11-05 s. 12). En svensk skadades allvarligt när en svensk-finsk transport träffades av en granat från ett granatgevär den 20/11. Förstärkning och flygunderstöd kallades till platsen och blev även de beskjutna och striden fortsatte under kvällen (Dagens Nyheter 2010-11-20 s. 13, Svenska Dagbladet 2010-11-20 s. 8). När vi då närmar oss slutet av 2010 kan vi konstatera att attackerna mot svenska soldater kraftigt ökat under 2009 och 2010. Vidare är förändringen i insatsreglerna värt att notera. Även beslutet att inte skicka fler soldater än de dryga 500 redan på plats samt att Sverige ändå sedermera förstärker.

Delslutsats – den svenska insatsen i Afghanistan

För att förtydliga analysen så här långt skall nu de frågor som ställts till ovanstående material besvaras något mer konkret. De frågor som ställdes till materialet var:

- Vilka olika faser kan den svenska insatsen i Afghanistan delas in i och när?

Insatsen kan utefter konflikten och den svenska insatsens utveckling delas in i fem olika faser som tydliggörs av ovanstående avsnitts överskrifter men tåls att upprepas. Dessa är: Den

Statsvetenskap 61-90

initiala insatsen 2001-2003, Sverige förstärker 2004, De första förlusterna 2005-2006, Ytterligare förstärkningar 2007-2008 och Våldet eskalerar 2009-2010.

-I vilka skeden förstärkte/försvagade Sverige sina styrkor?

Det som framgår av det ovan analyserade materialet är att det för insatsen Sveriges del till en början handlade om en mycket liten insats bestående av främst underrättelseenheter. Den första markanta förstärkningen kommer vår/sommar 2004 då den svenska närvaron uppgår till 110 man. Från och med 2007 sker en relativt konsekvent, stegvis förstärkning av trupper och utrustning i Afghanistan. Tidigt 2010 kommer indikationer på att inga ytterligare förstärkningar utöver de då 500 soldaterna på plats planeras, något som senare frångås då man till följd av det ökade våldet beslutar att skicka ytterligare en pluton.

-Vad för slags motstånd ställdes de svenska trupperna mot?

Vad som framkommit av det analyserade materialet är att motståndet mot svenska styrkor initialt var relativt lågt. Vid slutet av 2005 kommer de första indikationerna på motstånd mot svenska trupper i form av exploderade vägbomber och enstaka beskjutningar. Dock framkommer misstankar om att det svenska försvaret hemlighållit attacker mot svenska soldater. Under 2007 rapporteras inga attacker mot svenska trupper. Under 2008 ökar rapporterna om attacker riktade mot svensk trupp, nu beskrivs attackerna som mer regelrätta eldöverfall som besvaras av svenska soldater. Åren 2009-2010 sker en kraftig ökning av antalet attacker mot svenska soldater, det rapporteras bl.a. att den svensk-finska isaf-styrkan under 2009 utsatts för sammanlagt 45 attacker. Det som konstateras är att motståndet mot svenska styrkor ökat konsekvent under insatsens senare halva. Även formen av attacker förändrades till viss del. De bestod till en början av främst vägbomber för att senare bestå av fler och fler eldöverfall med infanterivapen.

Kapitel fem: Svensk säkerhetspolitik 2001-2010

Nedan kommer den svenska säkerhetspolitiken under de senaste tio åren struktureras upp utefter dess utåtriktade respektive inåtriktade mål och medel.

Utåtriktade mål

Det nya försvaret

När man läser i regeringens proposition ”Det nya försvaret” (Prop. 1999/2000:30) blir det tydligt att internationellt samarbete intagit en framträdande roll. Det talas om att möjligheten till solidariska, gemensamma insatser för att stävja konflikter är av största vikt för ett hållbart euroatlantiskt säkerhetssystem (Prop. 1999/2000:30 s. 26). Vidare menar man att ett starkt EU innebär en stor säkerhetspolitisk faktor för dels dess medlemsstater men även för dess närområde. Detta bland annat för att förutsättningarna för ett medlemskap har positiv inverkan på potentiella kandidatländer och dess konflikter med dess grannländer. (Prop. 1999/2000:30 s. 27). Det läses att den förändrade världsbilden sedan sovjetunionens fall hotar Sverige på om än begränsade sätt så högst reella och kräver fortsatt säkerhetspolitisk ansträngning. Man menar av den anledningen att det är av vikt att det internationella säkerhetssamarbetet fortsätter att utvidgas (Prop. 1999/2000:30 s. 30).

Denna process synliggör givetvis en rad nya mål för den svenska politiken. Den absolut största förändringen för svensk säkerhetspolitik kan tveklöst hävdas är, som propositionens titel vittnar om, det ”nya försvaret”. Målet är att försvaret skall kunna bidra till internationella insatser på kort varsel (Prop. 1999/2000:30 s. 47).

En genomgående fokus på internationellt samarbete är tydligt i texten och bör också ses som ett framträdande mål även i relation till internationella organisationer. Detta gäller både på EU nivå som tidigare nämnts men även inom FN, PFF och i relation till Nato. I fråga om EU handlar målen delvis om att komplettera dess politiska och ekonomiska verktyg för kris och konflikthantering med militära (Prop. 1999/2000:30 s. 27). I fråga om FN trycker man på

Statsvetenskap 61-90

vikten av att dess stadgar inte urholkas. Vidare menar framgår att då Nato innehar en central roll i kollektivt säkerhetsarbete blir samarbetet i PFF viktigt för Sveriges möjlighet till deltagande i internationellt samarbete.

Vårt framtida försvar

I Regeringens Försvarsproposition "Vårt framtida försvar" (Prop. 2004/05:5) fortsätter den internationella arenan att inta en framskjuten position. Propositionen trycker ännu lite mer än föregående proposition på relationen till andra stater och organisationer. Man menar här att hot mot den svenska säkerheten och mot freden bäst avvärjs i samverkan och gemenskap med andra länder (Prop. 2004/05:5 s. 23). Man fortsätter påpeka vikten av Europeiska unionen för svensk och europeisk säkerhet. Man har som målsättning att även fortsättningsvis stärka EU:s förmåga att effektivt hantera säkerhetspolitiska hot både regionalt och globalt (Prop. 2004/05:5 s. 24). Detta bland annat genom att Sverige substantiellt bör kunna bidra till EU:s förmåga att ställa snabbresurser till förfogande för krishantering. Man menar att ett multilateralt samarbete är av största vikt för den svenska säkerhetspolitiken. Man säger att Sveriges förmåga att bidra till insatser, både fredsbevarande och fredsframtvigande bör öka både kvalitativt och kvantitativt (Prop. 2004/05:5 s. 25). Man menar här vidare att det är osannolikt att Sverige trots att man fortfarande ser sig som alliansfritt skulle förhålla sig neutral i händelse av att ett annat EU-land blev angripet (Prop. 2004/05:5 s. 23). En förändring från tidigare försvarsproportioner är att man här identifierar hotet från internationell terrorism mer specifikt där man tidigare främst talat om "andra" hot mot samhället (Prop. 2004/05:5 s. 14). Vad beträffar Sveriges engagemang i FN förmedlar man här i stort sätt samma mål som i tidigare proposition. Sverige avser att även fortsatt bidra till att stärka FN:s förmåga till krishantering. Man påpekar FN:s starkt globalt legitimerande och normgivande roll, bl.a. som källa till mandat för internationella insatser (Prop. 2004/05:5 s. 27). I relationen till Nato står man även här fast vid tidigare formuleringar på det stora hela. Sverige vill fortsätta utveckla samarbetet med Nato genom PFF. Man ser vidare hur relationen mellan Sverige och Nato är en viktig länk till USA och samarbetet över Atlanten. En bra relation till Nato är av stor vikt nu när organisationen har tagit över ansvaret för insatserna i Afghanistan.

Statsvetenskap 61-90

Regeringen anser att Sverige fortsatt bör medverka till det internationella samfundets ansträngningar att bidra till en demokratisk utveckling i Mellanöstern. Att bidra till en långsiktig fredlig och säker utveckling i regionen är viktigt också för att stärka vår egen säkerhet.
(Prop. 2004/05:5 s. 30)

Med bakgrund av Natos övertagande av bl.a. Afghanistaninsatsen menar man vidare att man bör förbättra den politiska dialogen mellan Nato och andra truppbidragande partnerländer i krishanterande insatser (Prop. 2004/05:5 s. 29).

Ett användbart försvar

I propositionen "Ett användbart försvar" (Prop.2008/09:140) finns fokuset på internationellt samarbete alltjämt med, även om andra frågor, mer indirekt kopplade till det globala framhävandet (se inåtriktade mål nedan). Man poängterar att Sveriges säkerhet även värnas på andra ställen än vår egen gräns. Att Sveriges säkerhet skall byggas genom solidariskt samarbete med länder med gemensamma demokratiska värderingar. Sveriges engagemang i fredsfrämjande insatser under ledning av FN, EU och Nato bör fortsätta att öka. (Prop.2008/09:140 s. 8-9). I förhållande till EU menar man fortsatt att dess roll på den säkerhetspolitiska arenan bör stärkas (Prop.2008/09:140 s. 31). Man menar att starkt gemensam säkerhet mellan medlemsstaterna ligger i Sveriges intresse och att EU sedan genom sin effektivitet som säkerhetspolitisk aktör kan verka för en demokratisk och fredlig utveckling av omvärlden (Prop.2008/09:140 s. 15). Ett starkt ställningstagande som visar på målet med en starkare europeisk integration är formuleringen nedan.

Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland [EU min anm.] eller nordiskt land.
(Prop.2008/09:140 s. 29)

I fråga om FN menar man som tidigare att organisationen är den som bär det yttersta ansvaret för internationell fred och säkerhet. FN bär även, menar man, den största bördan vad gäller fredsbevarande insatser. Det är därför av största vikt att upprätthålla organisationens förmåga och trovärdighet (Prop.2008/09:140 s. 31). Man menar i likhet med tidigare propositioner att Nato är den organisation som har den mest utvecklade förmågan till ledning och

Statsvetenskap 61-90

genomförande av internationell krishantering. Nato förblir således menar regeringen en central aktör i sammanhanget (Prop.2008/09:140 s. 15, 20).

Utåtriktade medel

Det nya försvaret

För att förverkliga målet med ökad förmåga till internationellt samarbete förespråkar man en övergång från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar. Åtgärderna för detta kategoriseras i denna undersökning in under inåtriktade mål nedan. I fråga om relationer till andra stater och organisationer talar man om ett utökat svenskt engagemang i gemensamma säkerhetsfrämjande verksamheter.

För Sveriges del är vårt deltagande på stor bredd i det europeiska samarbetet och vårt bidrag till gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering centrala medel för att trygga också vår egen säkerhet. (Prop. 1999/2000:30 s. 26)

Medlen för detta handlar främst om fortsatt och fördjupat samarbete. I relationen till PFF talar man om ett mer aktivt deltagande i utvecklingen och att utvecklas mot mer komplexa övningar för att möjliggöra att större och mer sammansatta förband övas (Prop. 1999/2000:30 s. 28). Det fördjupade PFF-samarbetet ses också som ett medel för att stärka Sveriges förmåga att samverka med Natoanslutna och icke-Natoanslutna stater. I EU:s fall trycker man som tidigare nämnts på utvecklingen av dess militära kapacitet som komplement till dess politiska, diplomatiska och ekonomiska. Bland annat syftar man till att överföra delar av VEU:s (Västeuropeiska unionen) funktioner till EU (Prop. 1999/2000:30 s. 27). I relation till FN menar man att Sverige bör fortsätta aktivt hävda säkerhetsrådets roll och ställa krav på medlemmarna däri att leva upp till sitt ansvar. (Prop. 1999/2000:30 s. 26).

Det nya försvaret

I propositionen från 2004 (Prop. 2004/05:5) Är medlen för att uppnå de redovisade målen liknande den tidigare propositionen. Dock har här relationerna till internationella organisationer och andra stater en något mer framträdande roll. Detta illustreras av citatet nedan.

Dagens hot mot internationell fred och Sveriges säkerhet avvärs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder, med militär alliansfrihet som

grund. Effektivt multilateralt samarbete är därför ett grundelement i svensk säkerhetspolitik. (Prop. 2004/05:5 s. 23)

Man vill i likhet med de medel som redovisades i propositionen från 1999/2000 stärka det europeiska och euroatlantiska samarbetet. Man menar dock vidare att den snabba utvecklingen på det internationella, politiska, strategiska och tekniska planet kräver en långsiktig säkerhetspolitisk handlingsfrihet. Detta skall uppnås genom tillgång till kunskap, utvecklingsförmåga och flexibilitet (Prop. 2004/05:5 s. 24).

Ett användbart försvar

Medlen för den utåtriktade säkerhetspolitiken kan som tidigare sammanfattas med ökat internationellt engagemang. Man menar att Sveriges säkerhet stärks genom förtroendeskapande åtgärder. Dessa preciseras som trovärdiga, aktiva bidrag till den nordiska, europeiska och globala säkerheten samt gemensam krishantering (Prop.2008/09:140 s. 9). I FN innebär detta, menar man, att Sverige som medlem har ett ansvar att lämna bidrag till FN:s insatser och till det långsiktiga arbetet med fredsbyggnad. I relation till Nato handlar samarbetet om bland annat övningar och standardisering och Sveriges engagemang i ISAF och KFOR (Prop.2008/09:140 s. 15, 32). Vidare föreslår man att Sverige bör överväga delaktighet i Natos snabbinsatsstyrka NRF (Nato Responce Force) (Prop.2008/09:140 s. 32). I fråga om EU talar man om att ett genomförande av Lissabonfördraget skulle utöka dess möjlighet att genomföra en samlad och slagkraftig utrikes- och säkerhetspolitik. Man ser som en förutsättning att EU:s krishanteringsförmåga är att medlemsländerna utvecklar sina förmågor och ställer dessa till EU:s förfogande. Detta bland annat genom den förmåga till militär snabbinsats EU numera har. (Prop.2008/09:140 s. 17-18) Medlen för det internationella engagemanget och insatserna tenderar dock i denna proportion att inte vara organisationsspecifikt utan man talar istället överlag om insatser ledda av EU, FN och Nato (Prop.2008/09:140 s. 9). Det kanske mest slående för de utåtriktade medlen är en reformering av den Svenska militärmakten. Denna presenteras närmare nedan under rubrikerna: inåtriktade mål och inåtriktade medel.

Inåtriktade mål

Det nya försvaret

De inåtriktade mål som framkommer vid läsningen av regeringens proposition (Prop. 1999/2000:30) handlar främst om övergången från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar och att Sveriges militärmakt skall bli mer anpassningsbar (Prop. 1999/2000:30 s. 54). Man påpekar att de nya krav som ställs på Svensk militär inte är grundade på en stabil och positiv omvärldsutveckling utan på osäkerheten i denna på sikt (Prop. 1999/2000:30 s. 35). Det svenska försvaret skall kunna hantera ganska omfattande variationer utan att genomföra allt för stora organisatoriska förändringar (Prop. 1999/2000:30 s. 36). Det svenska försvaret som tidigare haft som primär uppgift att försvara Sverige mot en väpnad invasion skall nu få nya uppgifter. Verksamheten skall i större utsträckning utformas för att delta i internationella fredfrämjande och humanitära insatser (Prop. 1999/2000:30 s. 31). Man menar vidare att slutsatsen av de senaste årens internationella utveckling är att Sveriges förmåga att snabbt bidra till Europeisk krishantering måste stärkas (Prop. 1999/2000:30 s. 47). Försvaret måste, menar man, omstruktureras för att uppnå större flexibilitet och systemkunskap (Prop. 1999/2000:30 s. 64). Det nya försvaret sammanfattas på ett bra sätt i följande citat:

Med denna utgångspunkt bör målet för den långsiktiga utvecklingen vara en flexibel försvarsmakt med insatsförmåga samt anpassningsförmåga mot de nya hot och risker som kan uppstå i framtiden. (Prop. 1999/2000:30 s. 53-54)

Dock försvinner inte tanken på det territoriella försvaret av Sverige helt från agendan. Målet är att försvaret även fortsättningsvis skall inneha tillräcklig grundberedskap för att skapa handlingsfrihet i situationer som kan komma att uppstå i framtiden. Man påpekar även vikten av att ha i minnet att det inte är av avsikt att skapa speciella förband för internationella insatser. Man förespråkar istället en helhetssyn på hur de samlade resurserna skall kunna användas för de olika uppgifterna. Man menar att det är viktigt att den övning, utbildning och erfarenhet som kommer ur de internationella insatserna även skall fungera som medel för att förbättra den nationella försvarsförmågan (Prop. 1999/2000:30 s. 32).

De grundmål för det Svenska försvaret som redovisas i propositionen är som följer:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp,
 - hävda vår territoriella integritet,
 - bidra till fred och säkerhet i omvärlden och
 - stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred.
- (Prop. 1999/2000:30 s. 32)

Med punkten ”hävda vår territoriella integritet” syftar man till försvarets möjlighet att upptäcka kränkningar av svenskt territorium, främst i östersjöområdet, och ingripa mot dessa. Och möjligheten att avvisa säkerhetshot i samverkan med andra myndigheter (Prop. 1999/2000:30 s. 45). Med Punkten ”stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred” avses främst förmågan att ställa resurser till förfogande för exempelvis räddningstjänsten. Detta understryks, skall dock inte vara en utgångspunkt för försvarsmaktens utformning (Prop. 1999/2000:30 s. 48).

Vårt framtida försvar

I propositionen ”Vårt framtida försvar” (Prop. 2004/05:5) räknas målen för det Svenska totalförsvaret upp på följande sätt:

- Bidra till att hantera och förebygga kriser i vår omvärld
 - Hävda vår territoriella integritet
 - Försvara Sverige mot väpnat angrepp och
 - Värna civilbefolkningen och säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- (Prop. 2004/05:5 s. 31)

De två mest framträdande skillnaderna mellan denna formulering och den formulering från 1999/2000 gäller punkt ett och fyra. Punkt ett har flyttats upp från att tidigare ha stått som punkt tre i målformuleringen och omformulerats från ”bidra till fred och säkerhet...” till ”bidra till att hantera och förebygga kriser”. Vad beträffar punkt fyra har målet omformulerats från att ”stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred” till ”värna civilbefolkningen och säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld”. I övrigt består propositionen av liknande formuleringar i fråga om målen för försvaret som tidigare proportion. Man tydliggör även här målet att försvaret skall kunna upptäcka och avvisa kränkningar mot vår territoriella integritet. Man påpekar dock att de hot som under en överskådlig framtid kan tänkas drabba Sverige också drabbar EU. Man

Statsvetenskap 61-90

menar att Sveriges mål att bidra till insatser för ökad krishantering i vår omvärld bör ses i detta sammanhang. Vidare är en målsättning att försvaret skall kunna skydda verksamheter och objekt mot olika former av hot exempelvis terrorhandlingar. Det påpekas vidare att försvaret långsiktigt måste ha förmågan att möta mer omfattande militära operationer som hotar Sveriges fred och självständighet. (Prop. 2004/05:5 s. 34-35). På det stora hela riktar sig även denna proportion till förmågan att bidra till internationella insatser.

Försvarsmakten skall också kunna förstärka pågående internationella insatser samt kunna höja sin förmåga till fredsframtvingande åtgärder, inte minst för att öka uthålligheten. (Prop. 2004/05:5 s. 34)

Man står fast vid tanken att de resurser som står till förfogande för Sveriges grundläggande försvarsförmåga även fortsättningsvis skall kunna nyttjas vid internationella insatser (Prop. 2004/05:5 s. 31).

Ett användbart försvar

I propositionen ”Ett användbart försvar” (Prop.2008/09:140) menar man som tidigare att Sveriges försvar skall försvara Sverige och främja vår säkerhet. Denna uppgift skall som nämnts ovan utföras både enskilt och tillsammans med andra, i Sverige, i närområdet och utanför närområdet. Man menar att krig och konflikter även utanför Sveriges gränser kan få stor konsekvenser för Sverige och det svenska samhället (Prop.2008/09:140 s. 35). För att lyckas med detta vill man skapa ett tillgängligt, användbart och rörligt svenskt försvar, där samma förband opererar inom och utanför Sveriges gränser (Prop.2008/09:140 s. 8).

Möjlighet till att växla mellan olika uppgifter, konfliktnivåer och samarbetspartners samt integrationen mellan civila och militära insatser skall utvecklas. Ett försvar i användning skall vara fokus. (Prop.2008/09:140 s. 10). De Uppgifter man listar för det militära försvaret preciseras som nedan:

- Försvara Sverige och främja vår säkerhet genom insatser på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet,
- Upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och i enlighet med internationell rätt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i området utanför detta och
- Med befintlig förmåga resurser bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov.
(Prop.2008/09:140 s. 36)

Inåtriktade medel

Det nya försvaret

Medlen för att åstadkomma ett flexibelt insatsförsvaret handlar i mångt och mycket om bantning och specialisering. Man menar att det svenska totalförsvarets kärna ska bestå av moderna förband av god kvalitet (Prop. 1999/2000:30 s. 34).

Regeringen anser att Sverige behöver ett militärt försvar som är betydligt mindre till sin volym än tidigare, men som har hög kvalitet och som är allsidigt användbar till en mängd olika typer av insatser. I stället för ett invasionsförsvaret behövs ett insatsförsvaret där möjligheten till framtida anpassning är en viktig planeringsförutsättning. (Prop. 1999/2000:30 s. 1).

I enlighet med målet att övergå från ett invasionsförsvaret till ett insatsförsvaret redovisas avsikten att ge prioritet till åtgärder som främjar möjligheter till internationella insatser och avstå ifrån åtgärder som endast avser att stärka förmågan att möta ett väpnat angrepp. Man menar att det är av största vikt att Sverige utvecklar sin förmåga att säkert och effektivt samverka vid genomförande och planering av gemensamma insatser. Detta skall främjas genom anpassade ledningsfunktioner som kan integreras i ledningen av gemensamma ansträngningar (Prop. 1999/2000:30 s. 32-33).

Vårt framtida försvar

Medel man tar upp i "Vårt framtida försvar" (Prop. 2004/05:5) för att uppnå målen kretsar bl.a. kring att utbilda och utvecklas.

Syftet är att kunna identifiera nya eller förändrade behov av förmågor och kompetenser. Forskning, studier, materielutveckling och försök behöver bedrivas för att utveckla nya förmågor och kompetenser. (Prop. 2004/05:5 s. 34)

Man menar vidare att de nya kraven på operativ förmåga medger stora reduceringar i bland annat insatsorganisationens volym, försvarsmaktens ledning och andra myndigheter inom utgiftsområdet även försvar mot sårbarheter. De besparingar som uppnås genom dessa ambitionsminskningar kan sedermera delvis användas för att finansiera en ökad ambitionsnivå inom inför internationella insatser. Vidare vill man förbättra möjligheterna till merutnyttjande

Statsvetenskap 61-90

av de resurser som skapas för att uppfylla målen. Detta genom att rikta fokus till åtgärder såsom förändringar av rutiner samövningar etc. (Prop. 2004/05:5 s. 32-33).

Ett användbart försvar

Som nämns ovan menar man i denna proposition att svensk militär genom insatser ensamt och tillsammans med andra skall försvara Sverige och främja Sveriges säkerhet på svenskt territorium såväl som globalt (Prop.2008/09:140 s. 35). Man menar vidare att Sverige genom aktivt bidragande till bi- och multilaterala verksamheter i form av samövningar och internationella insatser under EU-, FN- eller Nato-ledning utvecklar vår operativa förmåga (Prop.2008/09:140 s. 9). Uppdelningen mellan en nationell insatsorganisation för insatser i Sverige och en speciell utlandsstyrka skall upphöra, oberoende av insatsen äger rum i Sverige eller ej definieras den som nyttjande av militära medel. I den nya organisationen menar man att både soldater och officerare skall ha en skyldighet att delta i insatser, dock skall uttagningen och tjänstgöringen som helhet vara frivillig och till stor del bygga på kontraktsanställningar. Till skillnad från tidigare då situationen var det omvända. Detta skall leda till en insatsorganisation med styrkor redo att omedelbart användas (Prop.2008/09:140 s. 10-11). Detta innebär ett avsteg ifrån Sveriges traditionella värnpliktssystem (Prop.2008/09:140 s. 77). Vidare poängteras att då insatser ofta utförs gemensamt med andra stater är det av vikt att Sveriges interoperabilitet dvs. möjligheten och anpassningen till gemensamma operationer ökar (Prop.2008/09:140 s. 40). Återkommande i denna proposition är tanken på att insatsorganisationen skaffar sig erfarenheter i internationella insatser och utvecklas därigenom (Prop.2008/09:140 s. 16, 44).

Kapitel sex: Slutsatser

Vi har nu nått den punkt i denna studie när vi ska se huruvida vi kommit fram till något nytt under studiens gång.

Sverige i Afghanistan 2000-2010

Den första frågan i undersökningen behandlade relationen mellan svensk säkerhetspolitik, den svenska insatsen i Afghanistan och hur den svenska säkerhetspolitiken förändrats för att hantera nya kontexter av detta slag. Detta är en komplicerad fråga, för att svara på den får vi ta vår utgångspunkt i de säkerhetspolitiska målen och medlen som presenterades innan konflikten utbröt. Redan då var Sverige ett land som undergick en förändring på det säkerhets- och försvarspolitiska området.

De utåtriktade målen och medlen var inställda på att arbeta för ökade internationella fredsfrämjande insatser. Man talar i propositionen "Det nya försvaret" från 1999/2000 om att på kort varsel solidariskt bidra till gemensamma fredsfrämjande insatser. Man menar vidare att utvecklade övningar inom ramen för PFF är viktigt, bl.a. för Sveriges förmåga att samverka med andra Icke-Natoanslutna stater och Natostater. I sammanhanget var det då inget underligt att Sverige bidrog till de internationella ansträngningarna i Afghanistan. Sveriges initiala bidrag bestod som behandlat ovan om en relativt liten underrättelsestyrka. Denna initiala insats talar för att Sveriges deltagande är ett medel för att förverkliga målen med att stärka Sveriges internationella engagemang. Snarare än att Sverige så här långt ser Afghanistan som ett reellt hot mot Sveriges säkerhet. Detta understrykas av att man året innan Afghanistankonfliktens utbrott menade att utvecklingen i Ryssland fortfarande var det största hotet mot Svensk säkerhet.

Om vi sedan förflyttar oss till 2004. Från Svensk sida har insatsen i Afghanistan så här långt varit relativt lugn, inget större motstånd har rapporterats och Sverige inte genomfört några omfattande förstärkningar. I försvarsproportionen från 2004 är formuleringarna för de utåtriktade målen och medlen liknande de från tidigare proportion. Dock gör man här ett litet

Statsvetenskap 61-90

avsteg när man menar att svensk säkerhet bäst bemöts i samarbete med andra. Internationella freds- och säkerhetsinsatser får då något mer en ton av nationell säkerhetsstrategi än de tidigare solidaritetsmotiveringarna. Exempelvis påpekar man att en långsiktig, fredlig utveckling i mellanöstern är viktigt också för vår egen säkerhet, vilket ytterligare förstärker tanken om Afghanistaninsatsens säkerhetspolitiska motiv. Det framgår i rapporteringen från Afghanistan att Sverige under 2004 utökar sitt truppbidrag till Afghanistaninsatsen genom deltagande i ett PRT under brittisk ledning. I propositionen från 2004 talar man av den anledningen om förbättrad dialog mellan Nato och andra truppbidragande länder. Av artikelmaterialen framgår att Sveriges Natoambassadör för första gången någonsin får delta på ett möte med Natos högsta beslutande organ, Nordatlantiska rådet. Svenska soldater får även här nya uppgifter. Från att tidigare främst syssla med underrättelse skall de svenska styrkorna nu bistå den afghanska staten med bildandet av polis och militärväsende samt beskydd av biståndsorganisationer. Tydligt i propositionen från 2004 blir Sveriges avsikt att öka inte bara fredsbevarande insatser utan även fredsframtvängande sådana.

Mellan 2004 och 2009 tar insatsen en vändning och attackerna mot Svenska styrkor ökar i antal. I slutet av 2005 dör två svenska SSG-soldater till följd av en exploderad vägbomb. Under 2005 och 2006 ökar Sverige sin styrka i Afghanistan från de tidigare cirka 100 till dryga 200, med mandat att uppgå till 375 vid behov. Vidare tar Sverige över ansvaret för Isaf-styrkorna i fyra provinser i Afghanistan. Sveriges ökade åtaganden bör ses i ljuset av formuleringarna i 2004 års försvarsproposition om ökat bidrag för utveckling och fred i mellanöstern.

Under 2007 och 2008 sker ytterligare utökningar av den svenska närvaron. Taket för den Svenska närvaron höjs 2007 från 375 till 600 och mellan 130 och 150 soldater skall skickas dels för att bistå i en så kallad OMLT-grupp som aktivt får söka upp fienden. Ett svenskt Herculesplan stationeras även i Mazar-i-Sharif. Svenskarna utsätts under året sporadiskt för eldöverfall. Fortfarande kan utökningen av personal i Afghanistan ses ur perspektivet från 2004 års proposition, att utöka de fredsframtvängande och fredsbevarande insatserna.

Den största skillnaden på formuleringar i propositioner sker mellan 2004 och 2009. I 2009 års försvarsproposition skriver man ännu tydligare att den Svenska säkerheten värnas inte bara vid vår gräns. Vidare talar man mindre om samarbete inom PFF och mer om Natoleda

Statsvetenskap 61-90

insatser. Här kan man dels urskilja hur Sverige börjar närma sig Nato ytterligare. Man påpekar behovet av en gemensam standard mellan Sverige och Nato för att underlätta gemensamma insatser. Vidare talar formuleringar kring Sveriges anslutning till NRF (Nato Response Force) för en önskan att ytterligare närma sig alliansen. Förslagen i denna proposition kan sättas i samband med den kraftiga försämringen av läget för de Svenska styrkorna i Afghanistan. Som framgår av artikelmaterialet ovan under rubriken "Våldet eskalerar 2009-2010" sker en kraftig ökning av antalet attacker mot svenska trupper. Dessa attacker leder bl.a. till ytterligare svenska dödsfall och till att svenska soldater oftare och oftare tvingas besvara elden. Under denna period förändras även de svenska insatsreglerna, och tillåter Svenska soldater att använda dödligt våld utan att förs blivit beskjutna.

Många av den svenska säkerhetspolitikens mål förverkligas dock genom inåtriktade medel. Man har under det gångna decenniet gått ifrån en övergång mellan invasionsförsvar och insatsförsvar runt 2000 till ett insatsförsvar i användning 2009. I propositionen från år 2000 handlar mycket om övergången från det traditionella svenska invasionsförsvaret till ett insatsförsvar. Man lägger stor vikt på försvarets förmåga att anpassa sig till förändrade förutsättningar i en oviss framtid. Det svenska försvaret skall anpassas för att kunna ta större del i internationella fredsfrämjande insatser, detta kräver en större flexibilitet av försvaret menar man. Man förespråkar vidare en helhetssyn där de erfarenheter som kommer ur utbildning för internationella insatser och insatserna i sig skall kunna användas för att utveckla det nationella försvaret. Att det vid den här tiden dock fortfarande läggs stor vikt vid försvaret av Sverige framgår av de uppgifter som ges försvaret.

En viss omprioritering sker i propositionen från 2004 där målet om säkerhet i omvärlden formulerats om till att Sverige skall bidra till att hantera kriser i omvärlden och målet flyttas upp över territoriell säkerhet. Detta tyder på att internationella insatser här kraftigt har ökat i prioritet. Vidare talar man här om att hot riktade mot EU också riktas mot Sverige. Detta kan tolkas som att man därför bör ha förmågan att bemöta hot på andra ställen än i Sverige.

I 2009 års försvarsproposition läggs ytterligare fokus på att Sveriges säkerhet skall främjas såväl enskilt som i samarbete med andra. Här menar man att Sveriges säkerhet och nationella intressen även skall främjas på andra ställen än i Sverige. Detta markerar ett markant avsteg ifrån den tidigare tanken att Sverige skall försvaras i Sverige och insatser utomlands främst är

Statsvetenskap 61-90

av fredsfrämjande natur. Nu förmedlas en bild av att insatser utomlands även är tänkt att skydda svenska intressen. Centralt i propositionen är ett försvar tänkt att användas. Något som även titeln ”Ett användbart försvar” vittnar på. Vidare poängterar man här på flera ställen vikten av att delta i internationella insatser för att utbilda och ge de svenska trupperna erfarenheter.

Således, för att äntligen något konkretare svara på hur den svenska säkerhetspolitiken förändrats för att möta nya säkerhetskontexter (fråga 2)? Man kan se hur insatsen i sig gått från en liten insats med solidaritetsmotivering till en insats tänkt att försvara svensk säkerhet utanför Sveriges närområde. Även om internationella insatser var en del av den Svenska agendan redan innan konflikten ser vi hur den mer och mer motiveras med säkerhetsargument. Vi ser hur Sverige Närmast sig bl.a. Nato och gått ifrån att förespråka dialog till att förespråka militär standardisering. Vidare ser vi hur svensk militär omstruktureras från att möta ett direkt hot mot Sveriges territorium till att tillsammans med andra bekämpa hot på andra ställen i världen. Och vi ser hur man näst intill ser Afghanistan som ett övningsfält för svenska styrkor.

Vad beträffar den andra frågan, Frågan som handlar om konsekvenser av Afghanistaninsatsen för svensk nationell säkerhet. Det har i det valda materialet inte gått att göra tillräckliga iakttagelser för att egentligen uttala sig om frågan. Mer om detta nedan under rubriken ”Diskussion och förslag till vidare forskning”.

Den tredje frågan, som behandlar orsakssambandet mellan insatsen i Afghanistan och förändringen i Svensk säkerhetspolitik tenderar också att ha ett tämligen invecklat svar. Svenska internationella insatser är knappast något nytt fenomen. Det som händer i Afghanistaninsatsen är att det utåtriktade målet med internationellt samarbete, har insatsen i Afghanistan som medel. Insatsen fungerar här även som inåtriktat medel för att uppnå det inåtriktade målet med en insatsberedd, erfaren och tränad försvarsmakt. Detta är i sin tur medel för att uppnå det utåtriktade målet med vidare insatser. De två fenomenen kan ses som ömsesidigt förstärkande. Dock leder de återkommande formuleringarna under 2000-talet kring ökat internationellt engagemang, det formulerade behovet att främja svensk säkerhet även bortom dess gränser och behovet av erfarenheter för insatsorganisationen till en mer

konkret slutsats. Den förändringen i Afghanistaninsatsen bör ses som en produkt av förändringen i den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken.

Diskussion och förslag till vidare forskning

De resultat som redovisats ovan bör ses som att de snarare anger en riktning för vidare studier inom området svensk säkerhetspolitik och dess relation till konflikten i Afghanistan än en färdig lag. Säkerhetspolitik som fält är som nämnts tidigare i texten ett tämligen holistiskt och föränderligt sådant. Om inte annat så genom den totala säkerhetspolitikens förmåga att beröras av stora delar av en stats ageranden. Det finns fortfarande mycket material och fall att studera som antingen kan förstärka eller försvaga ovanstående slutsatser men som inte ägnades tid på grund av tidsbrist. Exempelvis är en av de starkare invändningarna mot ovanstående slutsatser det att förändringen i svensk säkerhetspolitik snarare skulle handla om förändringar i den svenska riksdags- och regeringssammansättningen mellan 2000 och 2010. Ett sådant påstående skulle visserligen kunna förklara skillnaden i säkerhetspolitik mellan 2004 och 2009, dock ej lika övertygande den konsekventa gradvisa förändringen under hela decenniet. Bot på detta kunde vara att under den angivna perioden inte bara studera propositionerna i sig utan även exempelvis de anföranden och riksdagsdebatter som föregår beslut.

Vidare är ju att anse att mer studerat material alltid ger upphov till säkrare slutsatser. Således vore vidare studier av exempelvis fler propositioner, både från försvarsdepartementet och andra departement av relevans fördelaktigt för att ännu bättre förstå fenomenet. Intressant vore även liknande studier av andra liknande svenska insatser, exempelvis den i Kosovo för att se om och varför Afghanistan fick annorlunda konsekvenser för svensk säkerhetspolitik.

Så till den gäckande tredje frågan. Frågan behandlar konsekvenser av Afghanistaninsatsen på svensk nationell säkerhet. Funderingen var huruvida Sverige i och med insatsen i Afghanistan ökade risken för potentiella attacker mot Sverige som stat? Även om studien gick bet på att hitta ett godtagbart svar på frågan inträffade något under arbetets gång som aktualiserar frågan. Den 11/12-2010 utsätts Sverige för vad mycket pekar på det första självmordsattentatet med fundamentalistiska motiv i modern historia. En man utlöser två sprängladdningar i centrala Stockholm och omkommer själv vid den andra explosionen. Några dagar senare offentliggörs ett ljudklipp där den misstänkte motiverar attentatet bl.a.

Statsvetenskap 61-90

med Sveriges närvaro i Afghanistan. Det skulle te sig underligt om inte en kraftig eskalering av det våld som riktas mot svenska soldater i Afghanistan, och som svenska soldater i allt större utsträckning riktar mot olika stridande parter i Afghanistan skulle påverka Sverige. Så utan att denna undersökning kunnat dra några konkreta slutsatser om Afghanistaninsatsens konsekvenser för svensk nationell säkerhet skulle man kunna kvalificerat gissa på att de finns där. Detta är således också ett område där vidare forskning skulle vara eftersträvansvärt.

Referenser

Agrell, W. (2005) *Förvarning och samhällshot* Lund: Studentlitteratur.

Andrén, N. (2002) *Säkerhetspolitik. Analyser och tillämpningar* Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Buzan, B. (1983) *People States and Fear. The National Security Problem in International Relations* Brighton: Wheatsheaf Books LTD.

Christiansson, M. (2004) *Säkerhetspolitisk Tori* Stockholm: Militärhögskolan Karlberg.

Dagens Nyheter 2005-11-26. s. 9. Albons, Bengt. "Avsikten med terrorn är att driva bort utländska styrkor".

Dagens Nyheter 2004-03-30 s. 8. Albons, Bengt. "Sverige sänder fler soldater till Afghanistan. Sätts in i oroligt hörn av landet".

Dagens Nyheter 2006-05-28 s. 1. "Attacker hölls hemliga".

Dagens Nyheter 2006-09-11 s. 15. Bengtsson, Ninna. "Svenskar beskjutna i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2005-05-04 s. 11. Bengtsson, Tomas; TT. "Utökad svensk insats i Afghanistan diskuteras".

Dagens Nyheter 2010-11-02 s. 2. DN. "Nödvändig enighet".

Dagens Nyheter 2006-02-24 s. 12. DN. "Sverige breddar insats i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2009-09-04 s. 20. DN. "430 svenska soldater i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2010-09-19 s. 18. Flores, Juan. "Skadad svensk soldat flygs hem".

Dagens Nyheter 2010-07-08 s. 14. Flores, Juan. "Svenska soldater får använda dödligt våld".

Dagens Nyheter 2009-04-11 s. 11. Hellberg, Anders. "Attacken mot svenska Isaf var välplanerad".

Dagens Nyheter 2005-11-26. s. 8. Hellberg, Anders; Bondesson, Mikael; Stenberg, Ewa. "En död, tre soldater skadade av bomb".

Dagens Nyheter 2004-03-21 s. 12. Hellberg, Anders. "Nye ÖB utesluter inte fler skadade".

Statsvetenskap 61-90

Dagens Nyheter 2009-08-18 s. 10. Hellberg, Anders. "Samarbete med lokal militär ökar hot mot svensk styrka".

Dagens Nyheter 2005-11-27 s. 8. Hellberg, Anders. "Soldaterna ingick i hemligt förband".

Dagens Nyheter 2009-10-25 s. 9. Hellberg, Anders. "Styrkan utökas inför afghanvalet".

Dagens Nyheter 2008-03-16 s. 10 Hellberg, Anders. "Svensk Afghanistanstyrka ska utöka".

Dagens Nyheter 2009-10-09 s. 8. Hellberg, Anders. "Svenskar får nytt riskfyllt uppdrag i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2001-12-20 s. 14. Hellberg, Anders. "Svensk militär kan delta".

Dagens Nyheter 2010-07-31 s. 9. Hellberg, Anders. "Svensk patrull beskjuten i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2008-11-14 s. 14. Jonsson, Gunnar. "Klart med nya Isaf-soldater".

Dagens Nyheter 2008-11-07 s. 14. Kihlström, Staffan. "Fler soldater sänds till Afghanistan".

Dagens Nyheter 2010-02-10 s. 10. Kihlström, Staffan; Larsson, Mats, J. "Sverige skickar en ny pluton till Afghanistan".

Dagens Nyheter 2009-11-14 s. 11. Kihlström, Staffan. "Läget allvarligt för två efter bombdådet".

Dagens Nyheter 2004-01-10 s. 7. Kihlström, Staffan. "Planer på att skicka svensk trupp till Afghanistan".

Dagens Nyheter 2010-10-19 s. 8. Kihlström, Staffan; Svahn, Clas. "Två soldater skadade i ny attack".

Dagens Nyheter 2010-10-17 s. 10. Kihlström, Staffan. "Svensk soldat dödad av bomb i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2010-02-08 s. 7. Kihlström, Staffan; Söder, Lena. "De dödade var ute på fotpatrull".

Dagens Nyheter 2010-01-12 s. 11. Larsson, Mats, J. "Hoten ökar mot Afghanistanstyrka".

Dagens Nyheter 2009-07-30 s. 9. Löfgren, Emma. "Afghaner dödade i strid med svenskar".

Dagens Nyheter 2005-12-09 s. 25. "Nato utökar i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2010-07-09 s. 9. Opitz, Caspar. "Tolgfors tyst om insatsregler".

Statsvetenskap 61-90

Dagens Nyheter 2010-11-20 s. 13. Rothenborg, Ole. "Skadade officeren flygs till Sverige i dag"

Dagens Nyheter 2010-11-03 s. 14. Sjökvist, Elisabeth. "Regeringen lägger proposition i morgon"

Dagens Nyheter 2006-05-28 s. 21. Stenberg, Ewa. "Attacker mot svenskar i Afghanistan hemlighålls."

Dagens Nyheter 2006-05-28 s. 19. Stenberg, Ewa; Hallgren, Magnus. "Ett skenbart lugn".

Dagens Nyheter 2006-04-30 s. 8. Stenberg, Ewa. "Svenska styrkor missnöjda".

Dagens Nyheter 2010-01-28 s. 22. Stenberg, Ewa. "Sverige skickar inga fler soldater".

Dagens Nyheter 2009-10-12 s. 7. Svahn, Clas. "Ännu en svensk skadad i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2005-11-26. s. 1. "Svensk soldat död i afghanskt bombdåd".

Dagens Nyheter 2005-12-10 s. 12. Sörbring, Gunnar. "Svensk officer avled av svåra skador".

Dagens Nyheter 2008-01-14 s. 9. Sörbring, Gunnar. "Svenska soldater besköts i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2005-11-30 s.11. Sörbring, Gunnar. "Sverige fördubblar styrkan i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2007-06-02 s. 9. TT. [600].

Dagens Nyheter 2007-03-21 s. 9. TT. "Afghantrupp ska kunna utökas".

Dagens Nyheter 2004-05-28 s. 16. TT. "Fler svenskar sänds till Afghanistan".

Dagens Nyheter 2005-11-04 s. 9. TT. "Fler soldater kan skickas till Afghanistan".

Dagens Nyheter 2002-01-10 s. 11. TT. "Fredsstyrka blir ren "eurostyrka".

Dagens Nyheter 2009-07-31 s. 9. TT. "Ny attack mot svenskar i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2009-09-19 s. 9. TT. "Svenska afghanstyrkan får förstärkning".

Dagens Nyheter 2010-10-03 s. 9. TT. "Svenskar i nya strider".

Dagens Nyheter 2008-11-09 s. 10 TT. "Svenska soldater i eldstrid".

Dagens Nyheter 2009-07-26 s. 14. TT. "Svensk-finska styrkan beskjuten igen".

Statsvetenskap 61-90

Dagens Nyheter 2010-10-09 s. 12. TT. "Svensk patrull besköts i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2009-04-04 s. 9. TT. "Sverige förstärker styrkan i Afghanistan".

Dagens Nyheter 2010-10-13 s. 2. Åman, Johannes. "Hemliga samtal".

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Internet 1: *Security Council resolution 1368 (2001)*, (2011-01-04) <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>

Internet 2: *Security Council resolution 1373 (2001)*, (2011-01-04) <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>

Internet 3: *Försvarsmakten: Om insatsen i afghanista*, (2010-11-12). <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Afghanistan--Isaf/Om-insatsen/>

Internet 4: *Sverige i Afghanistan: ISAF-den internationella säkerhetsstyrkan*, (2010-11-12). <http://www.sverigeiafghanistan.se/Detinternationellast%C3%B6det/NATOISAF.aspx>

Internet 5: *Myndigheten för samhällskydd och beredskap*, (2010-12-06). <http://www.msb.se/sv/Om-MSB/>

Jervas, G., m.fl. (2003) *Terrorismens tid* Stockholm: SNS Förlag.

Regeringens proposition 1999/2000:30 - Det nya försvaret

Regeringens proposition 2004/05:5 - Vårt framtida försvar

Regeringens proposition 2008/09:140 – Ett användbart försvar

Svenska Dagbladet 2005-11-30 s. 32. "Afghanistanstyrkan fördubblas".

Svenska Dagbladet 2009-09-19 s. 16. "Afghanstyrka förstärks tillfälligt".

Svenska Dagbladet 2010-10-17 s. 8. Almqvist, Helene. "Svensk soldat bombdödad".

Svenska Dagbladet 2008-11-14 s. 8. Blomgren, Jan. "Fler svenska soldater till Afghanistan"

Svenska Dagbladet 2006-09-11 s. 20. Blomgren, Jan. "Svenskar beskjutna i norra Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2009-07-01 s. 6. Brink, Bosse. "Attack mot svenska soldater".

Statsvetenskap 61-90

Svenska Dagbladet 2009-10-12 s. 8. Delling, Hannes. ”Svensk soldat skadad”.

Svenska Dagbladet 2010-11-02 s. 4. ”En bred överenskommelse om Afghanistan”.

Svenska Dagbladet 2005-11-26 s. 10. [en död Den svenska Isaf-soldat].

Svenska Dagbladet 2002-01-12 s. 16. ”Fredsstyrka i Afghanistan främst europeisk”.

Svenska Dagbladet 2007-06-17 s. 7. Haraldsson, Anders. [Ingen rubrik tillgänglig].

Svenska Dagbladet 2001-12-15 s. 26. [Historisk vändpunkt för Europas säkerhetspolitiska roll” EU sänder trupp till Afghanistan].

Svenska Dagbladet 2010-11-15 s. 12. Holmström, Mikael. ”Fler svenskar ska sättas in i Afghanistan”.

Svenska Dagbladet 2008-11-09 s. 7. Holmström, Mikael. ”Försvaret tonar ned incidenter”.

Svenska Dagbladet 2009-10-10 s. 20. Holmström, Mikael. ”Intensiv eldstrid när svenskarna sårades”.

Svenska Dagbladet 2009-11-12 s. 8. Holmström, Mikael. ”Soldater svårt skadade”.

Svenska Dagbladet 2009-01-14 s. A 10 NYH 3. Holmström, Mikael. ”Stridsfordon 90 till Afghanistan”.

Svenska Dagbladet 2009-08-27 s. 6. Holmström, Mikael. [Svenskar trappar upp i Afghanistan].

Svenska Dagbladet 2009-07-23 s. 6. Holmström, Mikael. ”Svenska soldater beskjutna”.

Svenska Dagbladet 2010-11-20 s. 8. Holmström, Mikael. ”Svensk skadad i Afghanistan”.

Svenska Dagbladet 2010-10-07 s. 6. Holmström, Mikael. ”Svensk styrka i allt svårare strider”

Svenska Dagbladet 2008-11-10 s. 10. Holmström, Mikael. ”Svensk trupp tvingades öppna eld med kanon”

Svenska Dagbladet 2010-02-08 s. 6. Holmström, Mikael; Thurfjell, Karin ”Två svenskar dödade i strid”.

Svenska Dagbladet 2009-07-25 s. 6. Holmström, Mikael. ”Tre döda i strid med svenskar”

Svenska Dagbladet 2010-10-19 s. 8. Holmström, Mikael. ”Två sårade i nya strider”.

Svenska Dagbladet 2010-09-19 s. 21. Magnusson, Mattias. ”Svensk soldat svårt skadad i sprängattentat”

Svenska Dagbladet 2005-05-04 s. 12. Mellgren, Fredrik. "Sverige leder arbete i Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2008-01-14 s. 6. Munck, Anders. "Svenska soldater beskjutna".

Svenska Dagbladet 2005-10-07 s. 24. "Nato ska utvidga sin insats i Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2003-08-12 s. 17. "Nato tar över Isaf i Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2010-07-08 s. 16. "Nya regler i svensk styrka".

Svenska Dagbladet 2010-10-13 s. 2. "Rättelser".

Svenska Dagbladet 2008-11-07 s. 18. Sidenbladh, Erik. "Fler svenskar till Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2006-05-29 s. 32. Sidenbladh, Erik. "Försvaret beskylls mörka flera attacker i Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2004-01-10 s. 13. Sidenbladh, Erik. "Svensk hjälpstyrka kan sändas till Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2005-12-10 s. 10. Sidenbladh, Erik. "Svensk soldat död av skadorna".

Svenska Dagbladet 2009-07-31 s. 6. Strandberg, Sofia. "Trupp beskjuten i Afghanistan"

Svenska Dagbladet 2009-05-26 s. A 16 NYH 3. "Stridsfordon 90 nu i Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2010-06-11 s. 15. "Svenskar beskjutna i Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2006-09-11 s. 18. "Svenskar i strid i Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2010-10-29 s. 6. "Svenskar i ännu en strid".

Svenska Dagbladet 2009-10-30 s. 17. "Svenska soldater fick hjälp av stridsflyg".

Svenska Dagbladet 2008-11-08 s. 16. "Svenska soldater i strid i Afghanistan".

Svenska Dagbladet 2007-06-17 s. 7. [Svensk skadad i april].

Svenska Dagbladet 2001-12-21 s. 17. [Sveriges hemliga jägarsoldater kan vara på plats i Afghanistan redan i slutet av året Elitstyrkan inga Rambotyper].

Svenska Dagbladet 2004-07-02 s. 18. TT-AFP. [Militäralliansen Nato tog i går befälet över en brittisk].

Svenska Dagbladet 2009-04-11 s. A 12 NYH 3. Uusijärvi, Matilda. "Svenskar besköts i Afghanistan".

Åkerström, L (2008) *Säkerhetspolitik för en ny tid* Stockholm: Pax Förlag Sverige AB.